

A MODERN KÖNYVTAR EDDIG MEGJELENT SZÁMAI

1. Th. Mann: A boldogság akarása (Elbeszélések) Gömöri J. fordítása (III. K.) 40 f.
2. Piktler Gy. dr.: A lelki élet alap-törv. Az eszmélet helye a természetben (III. K.) 40 f.
3. Kosztolányi D.: A szegény kis-gyermek panasza (Magyar Költők I.) (III. K.) 40 f.
4. Frank Wedekind: Hőstenor. (Szin-mű) Bánóczy László fordítása (II. K.) 40 f.
5. Schwarz Gusztáv dr.: Jogi napi-kérdések 40 f.
6. Szini Gyula: Studiumok (II. K.) 40 f.
7. Nádal Pál: Bágyadt mosolygás (Tárcák) (II. K.) 40 f.
8. Szini Gyula: Vándortáska (II. K.) 40 f.
9. Bergson: Bevezetés a metafizi-kába. Fogarasi Béla fordítása (II. K.) 40 f.
10. Peterdi Andor: A sátor alatt (Magyar Költők II.) (II. K.) 40 f.
- 11-12. Garvay Andor: Becstelen (Szinmű) (III. K.) 60 f.
13. Biró Lajos: Kis drámák 40 f.
14. Carducci: Költeményei. Zoltán Vilmos fordítása (Idegen Költők I.) (II. K.) 40 f.
15. Hildebrand: A forma problémája a képzőművészetben. Wilde J. ford. (II. K.) 40 f.
- 16-17. Nagyapó: Mesék unokáim-nak 60 f.
18. Szederkényi Anna: A kőfalon túl (Szinmű) (II. K.) 40 f.
- 19-20. Cholnoky Viktor: Beszélge-tések (II. K.) 60 f.
21. Maeterlinck: Szent Antal csodája. (Legenda) Cholnoky V. ford. (II. K.) 40 f.
22. Ego: Kleinmann Márta (Kis re-gény) (II. K.) 40 f.
23. Révész Béla: A völgyben (El-beszélések) 40 f.
- 24-25. Ibsen: Rosmersholm (Szinmű) (Teljes Magyar Ibsen I.) Balogh V. ford. 60 f.
26. Csokonai Vitéz Mihály: A' öz-vegy Karnyóné. Gerson du Mal-heureux. (Két vigjáték) 40 f.
- 27-28. Garvay Andor: A pénz. Egy szoba-konyha (Két színmű) 60 f.
- 29-30. Karin Michaelis: A veszedel-mes életkor. Szederkényi A. ford. (II. K.) 60 f.
- 31-33. Reinitz Béla: Dalok Ady Endre verseire (Új dalsorozat) (II. K.) 80 f.
34. Schnitzler: Mici grófnő (Szinmű) Gömöri J. fordítása 40 f.
35. Kapos Andor: A tanító. Horváth Akos: Pompeji utolsó éje (II. K.) (Két színmű) 40 f.
- 36-39. Tolstoj: Az életéről. Nagy Sándor fordítása 1 kor.
40. Nagy Sándor: Az élet művésze-téről 40 f.
- 41-44. Dosztojevszkij: A nagybácsi álma. (Regény) Szabó Endre for-dítása. 1 kor.
45. Biró Lajos: A sajtó (Korunk Mozgatói I.) 40 f.
46. Ostwald: Nagy emberek. (Korunk Mozgatói II.) Fogarasi Béla for-dítása 40 f.
- 47-48. Schnitzler: Anatol. (Szinmű) Biró Lajos és Gömöri Jenő for-dítása 60 f.
49. Kaffka Margit: Csonka Regény és Novellák 40 f.
50. Kóbor Tamás: Egyveleg (Elbeszélések) 40 f.
- 51-52. Lenkel Henrik és Szilágyi Géza: Májusi fagy (Szinmű) 60 f.
53. Harnack: A szerzetesség (Ideáljai és története) Bencze János for-di-tása 40 f.
54. Kosztolányi Dezső: Őszi koncert. Kártya. (Magyar Költők III.) 40 f.
55. Strindberg: Számum. Gömöri J. fordítása. Hartleben: A Lori. Bá-lint Lajos fordítása. Heijermans: Ahasvér. Katona Gábor fordítása 60 f.
- 56-57. Bernstein: Utánam... (Szin-mű) Biró Lajos fordítása 60 f.

— TELJES MAGYAR IBSEN III. —

IBSEN HENRIK

KIS EYOLF

SZINMŰ 3 FELVONÁSBAN

COULLEMONT EDITH GRÓFNŐ FORDÍTÁSA

BUDAPEST
ATHENAEUM IROD. ES NYOMD. RÉSZVENYT. KIADASA

Handwritten: 34819

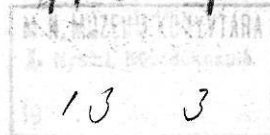
Költeni annyi, mint itélőszéket
tartani önmagunk fölött.

(IBSEN)

(R
2)

Handwritten: 17.834/194-196

A fordító minden jogot fentart magának, az előadás
jogát is; színházakkal szemben kézirat

SZEMÉLYEK:

Almers Alfréd, földbirtokos és író, előbb tanító
Rita, a felesége
Egolf, a fiuk, 9 éves
Almers Asta, Alfréd ifjabb mostoha nővére
Borgheim, mérnök
A patkány mamselle

Színhely: Almers birtoka, mely a fjord mellett, néhány
mérfőldre van a várostól

ELSŐ FELVONÁS

(Elegánsan, izléseken berendezett kerti szoba virág- és növénydíszrel. A háttérben üvegajtók a verandára, kilátás a fjordra, távolban erdőborította hegyek. Az oldalfalakon egy-egy ajtó. A jobboldali szárnyas s a háttérben van. Elöl jobboldalt egy kerevet vánkossokkal, előtte székek s asztalka, baloldalt nagyobb asztal támlásszékekkel. Az asztalon nyitott utazó bőrönd. Kora nyári napsütötte reggel. Rita az asztalnál áll, háttal a jobb oldal felé s kicsomagolja a bőröndöt. Szép szőke, magas, telt alak, körülbelül 30 éves, világos reggeli öltözetben.)

Kis idő múlva, a jobb oldali ajtón belép Asta, világosbarna nyári öltözetben, kabáttal, kalappal s napernyővel. Kezében nagyobb zárt levéltáska. Asta nyulánk, középmagas, barna nő, komoly tekintettel. 25 éves.)

Asta (az ajtóban): Jó reggelt, édes Ritám!

Rita (megfordul s fejével int): Ne nézd csak, te vagy Asta? Oly korán a városból? Ide mi hozzánk?

Asta (leteszi kabátját, kalapját az ajtó melletti székre): Nem volt nyugtom. Hozzatok üzött valami, látni akartam a kis Eyolfot. S téged is. (Leteszi a levéltáskát az asztalkára) S eljöttem ide a hajóval.

Rita (mosolyogva): És a hajón jó ismerőst találtál? Természetesen csupán véletlenül.

Asta (nyugodtan): Nem, egy ismerős lelket sem. (Meglátja a bőröndöt) Rita, mi ez?

Rita (tovább rakosgat): Alfréd utibőröndje. Nem ismered?

Asta (közelebb jó, örömmel): Mit? Alfréd itt-hon?

Rita: Igen, képzeld csak, egészen váratlanul érkezett az éjjeli vonattal.

Asta: Ezt éreztem tehát! Ez vonzott ide! S nem irt előbb még egy kártyát sem?

Rita: Egy betűt sem.

Asta: Nem is sürgönyözött?

Rita: De igen, érkezése előtt egy órával. Röviden, hidegen. (Nevet) Ez reá vall, ugy-e Asta?

Asta: Igen. Mindig zárkozott volt.

Rita: De annál kedvesebb volt megérkezése.

Asta: Azt ugyanis gondolom.

Rita: Teljes két héttel előbb, mint vártam!

Asta: Jól érzi magát? Nem lehangolt?

Rita (becsapja bőröndöt s mosolyog): Szinte derűs meleget árasztott el az öröm a homlokán, amikor belépett.

Asta: S fáradt sem volt?

Rita: Az már igen, sőt nagyon is fáradtnak látszott. De szegény többnyire gyalogolt s így ez természetes.

Asta: Bizony a zord hegyilevegő is ártott neki.

Rita: Nem, azt nem hiszem. Eddig egyszer sem köhögött.

Asta: Látod, mégis használt, hogy az orvos rábeszélte az utazásra.

Rita: Most, miután tul vagyunk rajta, megvalom, — de hidd el, borzasztó idő volt, — beszélni sem akartam róla. S te oly ritkán jöttél ki hozzám!

Asta: Igaz, nem volt szép tőlem. Hanem —

Rita: Igen, tudom, az iskolád a városban van. (Mosolyogva) És a mérnökünk — az is elutazott.

Asta: Ugyan Rita, hova gondolsz —!

Rita: Jó — hagyjuk a mérnököt. — Nem képezed, mennyire vágyódtam Alfréd után! Oly üresség, pusztaság mindenütt! Hm! — olyan volt a ház, mintha halott feküdnék benne ravatalon.

Asta: Istenem, — hiszen 6—7 hétig tartott az egész!

Rita: Ugy van, s mégis, gondold meg, Alfréd először utazott el, soha sem volt még tőlem el, 24 órára sem. Egyszer sem, tiz év óta!

Asta: Éppen ezért volt helyes, hogy végre rászánta magát az utazásra. Legfőbb ideje volt, hogy kis szabadsághoz jusson. Minden nyáron ezt kellett volna tennie, ki a hegyek közé — bár csak tette volna!

Rita (könnyed mosollyal): Könnyen beszélsz. Ha én olyan meggondolt lennék, mint te, előbb bocsátotgam volna el, — meglehet. De nem volt rá erőm, Asta! Ugy éreztem, hogy elvesztem és soha sem nyerem többé vissza, ha egyszer eltávozott tőlem. Meg tudod ezt érteni?

Asta: Nem. Valószínűleg azért, mert nincs veszteti valóm.

Rita (incselkedő mosollyal): Igazán nincs senkid?

Asta: Valóban, nem tudnék senkit. De mondd csak Rita, hol van Alfréd? Alszik?

Rita: Dehogy. Ma éppen olyan korán kelt, mint máskor.

Asta: Akkor nem is volt igen fáradt.

Rita: De igen, az éjjel, amikor megérkezett. De most már egy órája, hogy Eyolfot a szobájába vitte.

Asta: Szegény, sápadt kis fiu! Ujra meg újra csak tanuljon megint.

Rita: Tudod, Alfréd akarja így.

Asta: Igen, — szerintem ezt meg kellene gátolnod.

Rita (türelmetlenül): Nem, ebbe nem avatkozhatom bele. Alfréd jobban érti ezt, mint én. S mivel foglalkoztassam Eyolfot? Ő nem ugrálhat s játszhatik szabadon, mint más gyermekek.

Asta (határozottan): Erről Alfréddal beszélek majd.

Rita: Jól teszed, édes Astám. Ah, de nézd csak. (Almers Alfréd belép a balajtón, kezén vezetve fiát, Eyolfot. Nyulánk, magas alak, 36—37 éves, barna, gyér hajzattal és szakállal, gyengéd tekintettel, melynek kifejezése komoly, gondolkodó. Eyolf aranyzsinóros kis egyenruhában, sántit és mankón jár, egyik lába merev, beteges, vézna gyermek, de szép okos szemmel)

Almers (elengedi Eyolfot, Astához lép, mindkét kezét nyugtva, örömmel): Asta! Edes Astám! Eljöttél! Milyen szép, hogy megint láthatlak!

Asta: Sejtettem, hogy el kell jönnöm — Isten hozott!

Rita: Ugy-e, pompás színben van?

Asta (mereven bámul rá): Csodás — valóban csodás! Ez a fénylő szempár, ez a vidám tekintet! Sokat irtál az uton? (Örömmel izgatottan) Talán el is készült a műved, Alfréd?

Almers (vállvonítva): A könyvem? Ő az —

Asta: Azt reméltem, ha környezetedből kirántod magad — magától megy az egész.

Almers: Ugy reméltem én is. De másképpen következett. Könyvemen nem dolgoztam egész idő alatt egy betűt sem.

Asta: Egy betűt sem —!

Rita: Most értem! Nem tudtam megérteni, miért érintetlen a papiros a bőröndben.

Asta: De Alfréd, mit csináltál hát az egész idő alatt?

Almers: Gondolataimat követtem — csak gondolataimat —

Rita (karjait Almers vállára teszi): És mondd, gondoltál azokra is, akik itthon maradtak?

Almers: Természetesen, nagyon is sokat. Éjjel-nappal.

Rita: Akkor rendben vagyunk.

Asta: Könyveden nem dolgoztál s mégis vidám s elégedett vagy? Nem így szokott ez lenni — ha a munka terhedre van, gondolom.

Almers: Ugyvan. Lásd, azelőtt ostoba voltam. Csak a gondolat szárnyal magasan, az énünknek neme-sebb része; amit papirosra vetünk, már semmit sem ér.

Asta (izgatottan): Semmit sem ér —

Rita (nevet): Megőrültél Alfréd?

Eyolf (bensőséggel): Ő bizony apa, amit te irsz, az ér valamit!

Almers (mosolyogva haját simogatja): Természetesen, ha te mondd, kis fiam, akkor — de hidd el, később majd jön valaki, aki jobban tud, mint én.

Eyolf: Kicsoda? De mondd hát!

Almers: Türelem — eljön majd és jelentkezik.

Eyolf: És mit teszel te akkor?

Almers (komolyan): Elmegyek a hegyek közé —

Rita: Szégyeld magadat, Alfréd!

Almers: Fel a magasba, a hegytetőre, ahol olyan széles a szemhatár.

Eyolf: Ugy-e apám, én is meggyógyulok... nem-sokára s veled mehetek.

Almers (fájdalmasan érintve): Igen — talán, szegény kis fiam.

Eyolf: Milyen jó lenne, ha a hegyeken mászkálhatnék én is.

Asta: Milyen szépen van felöltözve ma, Eyolf!

Eyolf: Ugy-e, néni?

Asta: Bizony! Papa kedvéért vetted föl az új ruhát?

Eyolf: Igen, kértem a mamát, akartam, hogy a papa lásson benne.

Almers (halkan Ritához): Nem kellett volna neki ilyen ruhát csináltatni.

Rita (halkan): Folyton kinzott érte s olyan szépen könyörgött — nem hagyott békében.

Eyolf: Igen papa, Borgheim bácsitól ijjat is kaptam, meg is tanított lőni vele.

Almers: No lám, ez aztán neked való, Eyolf!

Eyolf: S ha megint eljő, megkérem, tanítson meg uszni.

Almers: Uszni? S minek ez neked?

Eyolf: Igen, lenni a tengerparton a fiuk mind usznak, csak én nem.

Almers (meghatottan megöleli): Igen, amint akarod, mindent tanulhatsz, amihez kedved van.

Eyolf: Tudod papa, mit szeretnék legjobban?

Almers: Mit? Nos mondd hát.

Eyolf: Katona lenni.

Almers: Fiacskám, annál igen sok jobb pálya van a világon.

Eyolf: De ha nagy leszek — tudod jól — hogy úgy is katonának kellennem.

Almers (kezeit összekulcsolja): Igen — tudom, majd meglássuk.

Asta (leül a kisasztalnál): Eyolf gyere ide — mesélek valamit.

Eyolf (hozza megy): Mit, néni?

Asta: Gondold csak, láttam a patkány mamsellet.

Eyolf: Igazán, te láttad a patkány mamsellet —? Te tréfálsz.

Asta: Igazán láttam — tegnap.

Eyolf: Hol láttad?

Asta: Az országuton, a városon kívül.

Almers: En is találkoztam vele, beljebb a vidéken.

Rita (ülve a szofán): Talán még hozzánk is ellátogat, Eyolf.

Eyolf: Néni, nem különös, patkány mamsellenak hívják?

Asta: Azért hívják úgy az emberek, mert egyik helyről a másikra vándorol s kiirtja a patkányokat.

Almers: Ugy hiszem, Ordas az igazi neve.

Eyolf: Ordas? hiszen az farkas.

Almers: Hát te azt is tudod, Eyolf?

Eyolf: Nem gondolod, hogy éjszaka, mint farkas kísért?

Almers: Azt már nem gondolom, kis fiam. De most menj a kertbe játszani.

Eyolf: Ne vigyek inkább könyveket magammal?

Almers: Ne, egyelőre hadd a könyveket. Menj a többi gyermekhez a partra.

Eyolf (zavartan): Ó nem, ma nem megyek hozzájuk.

Almers: Miért nem?

Eyolf: Mert ez a ruha van rajtam.

Almers: Tán kigunyolnak — szép ruhád miatt?

Eyolf: Nem, azt nem merik — mert megverném őket.

Almers: Hát miért?

Eyolf: Olyan rakoncátlan fiuk, — azt mondják soha sem lehetek katona.

Almers (fojtott fájdalommal): S mit gondolsz, miért mondják ezt?

Eyolf: Bizonnyal irigykednek — mert ők olyan szegények, papa, hogy mindig mezitláb járnak.

Almers (fojtott hangon): O Rita, milyen keserves mindez.

Rita (csitítja): Kérlek, Alfréd —!

Almers (fenyegetően): Majd megmutatom a fiuknak s értsék meg, hogy ki odalent a parton az ur!

Asta: Valaki kopogott.

Eyolf: Bizonyosan Borgheim bácsi.

Rita: Szabad.

(A patkány mamselle a jobb ajtón óvatosan belép — kis vézna, sorvadt alak, — idős, őszhaju, szurós, éles tekintettel. Öltözete régi német, bő virágos ruha, fekete nagykendő és főkötőszerű kalap. Kezében esernyő és zsinóron egy táskát)

Eyolf: Néné, ez bizonyosan Ő!

Patkány mamselle (az ajtónál meghajtja magát): Becses engedelmeikkel. Vannak uraságtok házában rágcsálók?

Almers: Nálunk? nem hiszem.

Patkány mamselle: Ez esetben a legnagyobb örömmel állok rendelkezésükre s megszabadítom önöket.

Rita: Értjük. De nálunk illesféle nincs.

Patkány mamselle: Mily szerencsétlenség! Most éppen uton vagyok. Ki tudja, mikor kerülök vissza erre a vidékre. O, milyen fáradt vagyok!

Almers (egy székre mutat): Igazán, meg is látszik.

Patkány mamselle: Nem lenne szabad soha sem kifáradni a jöttevésben a kicsi jószágoknál, amelyeket gyűlöl és üldöz mindenki. De oly kimerítő ez a munka.

Rita: Foglaljon helyet s pihenje ki magát.

Patkány mamselle: Ezer köszönet. (Leül az ajtónál egy székre) Egész éjjel munkában voltam.

Almers: Igazán?

Patkány mamselle: Igen, oda a szigeteken. (Fojtott nevetéssel) Nem hinné az ember — elhivattak. Nehezükre eshetett, de nem segíthettek magukon — bele kellett harapniok a savanyu almába (Rá néz Eyolfra s int fejével) a savanyu almába, ifiur — a savanyu almába.

Eyolf (önkéntelenül tétovázva): S miért kellett?

Patkány mamselle: Mit?

Eyolf: Beleharapni?

Patkány mamselle: Mert nem volt nyugtuk a tömérdek patkánytól. Érti uracskám?

Rita: Istenem! Szegény emberek, hát annyi van náluk?

Patkány mamselle: Milyen nyüzsgés-forgás! (Csendes elégtétellel nevet) Az ágyakban mászkáltak, nyüzsgöttek egész éjszaka, a tejes köcsögbe pottyantak bele, a padlón suhantak kopogva, karmolva végig.

Eyolf (halkan Astához): Oda sohasem mennék, né-ném.

Patkány mamselle: De megérkeztem én s még más is. És elvittük őket magunkkal mind. A kedves kicsikéket. Mi ketten végeztünk velük.

Eyolf (felsikoltva): Papa — nézd, nézd!

Rita: Az Istenért, Eyolf!

Almers: Mi történt?

Eyolf: A táskában mozog valami.

Rita (sikolt, s sietve balra megy): Nagy Isten! Küldd ki Alfréd.

Patkány mamselle (nevet): Szép urnóm, ne féljen ily édes kis teremtéstől!

Almers: Mi az ott?

Patkány mamselle: Hiszen ez egy kis mopszi csak! (Kinyitja a táskát) Gyere ki, egyetlen kedves kis barátom rejtekedből!

(Egy kis kutya, fekete orral és pofácskával, kidugja fejét a táskából)

Patkány mamselle (int és bólint Eyolfnak): Gyere ide bátran, te kis sebzett hős. Nem harap. Gyere ide! Siess!

Eyolf (Ástába kapaszkodik): Nem, nem merek.

Patkány mamselle: Ugy-e ifiur, milyen kedves, gyöngéd pofácskája van?

Eyolf (csudálkozva mutat a kutyára): Ennek?

Patkány mamselle: Természetesen, ennek.

Eyolf (felhangon): Ugy gondolom, ez a legborzasztóbb ábrázat, amit még eddig láttam.

Patkány mamselle (leteszi a zacskót): Ó, az elkövetkezik, elkövetkezik.

Eyolf (önkéntelenül közeledik hozzá, s óvatosan simogatja a zacskót): Csuda, mégis csudaszép!

Patkány mamselle (óvatosan): Most bágyadt, fáradt szegény, becsülettel kifáradt. (Almersre néz) Elhíheti uram, kemény munka a hívogatás.

Almers: Miféle hívogatás?

Patkány mamselle: A patkány-csalogatás.

Almers: Aha, tehát a kutya csalogatja elő a patkányokat?

Patkány mamselle (bólint): Mopszi és én. Mi ketten. Olyan simán, egyszerűen. Legalább látszat szerint. Egy zsinórt kap a nyakláncára s háromszor a ház körül vezetem, míg a sipon játszom. Amint ezt meghallják, elő kell jönniök a pincéből, a padlásról, a lyukakból — mind, mind a drága kis jószágoknak.

Eyolf: Agyonharapja őket...

Patkány mamselle: Ments Isten! Nem! Lemegyünk a csónakba, mopszi és én — s ők követnek, a vének éppen úgy, mint a kicsikék.

Eyolf (feszülten): S aztán —? Meséljen még!

Patkány mamselle: Aztán eltaszítjuk a csónakot a vízre, én evezek s fujom a sipot, mopszi pedig uszik utánnam (Csillogó szemmel) s a nyüzsgő, hemzsező állatkák követnek bennünket ki a vízre. Mert kénytelenek.

Eyolf: S mért kénytelenek?

Patkány mamselle: Éppen azért, mert nem akarnak. Mert rettenetesen félnek a víztől — azért kell a vízbe menniök.

Eyolf: S azután megfulladnak?

Patkány mamselle: Egytől-egyig. (Halkan) S aztán oly jó nekik, oly csendes, hűvös világ van odalenn — az édes kicsikéknek. Ott lenni a mélységben pihennek, hosszú édes álmot alusznak, akiket az emberek gyűlöttek és üldöztek. (Felkel) Régebben nem volt a mopszira szükség, magam csalogattam. Én egyedül.

Eyolf: Mit csalogatott?

Patkány mamselle: Embereket. Különösen egyet.

Eyolf (feszülten): Mondja meg, ki volt az?

Patkány mamselle: Az a galambom volt, — a szeretőm, — kis hamis.

Eyolf: S most hol van?

Patkány mamselle (keményen): Lent a patkányoknál. (Ujból gyengéden) De most munkához látok, mindig uton vagyok. (Ritához) Igazán nincs szükségük rám? Egyuttal elvégezhetném.

Rita: Köszönöm — nincs szükségünk a munkájára.

Patkány mamselle: No-no, kedves asszonyom, sohasem lehet tudni. Ha észreveszik uraságtok, hogy itt rágcstal, csuszik-mászik, zörög, hozassanak el kérem, engem és mopszit. Ajánlom magamat.

(A jobb ajtón el)

(Hosszu szünet)

Eyolf (halkan, diadallal Astához): Nénl, most én is láttam hát a patkány mamsellet.

(Rita kilép a verandára és legyezi magát, Eyolf észrevétlenül távozik a jobb ajtón)

Almers (felveszi a levéltáskát az asztalról): Tied ez, Asta?

Asta: Igen. Régi levelek vannak benne.

Almers: Családi levelek?

Asta: Hiszen kértél, hogy távollétedben rendezzem őket.

Almers (fejét simogatva): S még erre is jutott időd?

Asta: Természetesen, részben itt, részben a városban dolgoztam rajta.

Almers: Köszönöm, kedvesem. S találtál valami fontosat köztük?

Asta: O ilyen régi papirosok között mindig akad

egy-más. (Halkan, komolyan) Ebben a táskában vannak anyám levelei is.

Almers: Ezeket természetesen magadnak tartod?

Asta (megeőrltetéssel): Nem. — Kivánom, hogy te is nézd át őket. Később — ma nincs a kulcs nálam.

Almers: Nem tesz semmit, kedves Astám — úgy sem olvasnám anyád leveleit.

Asta (erősen ránéz): Akkor majd egyszer egy es i szürkületkor én mondom el a tartalmukat.

Almers: Ugy már igen. De tartsd meg anyád leveleit továbbra is, sok emléked úgy sincsen tőle. (Átngujtja a levéltáskát Astának, aki a székre, kabátja alá teszi. Rita belép)

Rita: Huh! Ugy érzem, mintha ez az öreg, borzamas nő halottszagot hozott volna magával!

Almers: Igaz, valóban kellemetlen volt!

Rita: Nagyon rosszul voltam, amíg a szobában volt.

Almers: De megértem csábos és kényszerítő hatalmát, melyről beszél. A magánynak odafönt a magasban a hegyek közt, a mérhetetlen távolságnak, szintén van ilyen kényszerítő ereje.

Asta (figyelmesen nézi): Mi történt veled, Alfréd?

Almers: Velem?

Asta: Igenis — valaminek történnie kellett, majdnem átalakulás. Rita is észrevette.

Rita: Mindjárt észrevettem, amikor megérkezteél. De ugy-e, jó a változás, Alfréd?

Almers: Ugy kellene lenni — s jóra is fog fordulni.

Rita (izgatottan): Neked valami élményed volt az uton! Ne tagadd. Látom rajtad!

Almers (fejét rázza): Legcsekélyebb sem — legfeljebb külsőleg. De —

Rita: De —?

Almers: Lelkemben történt egy kis változás.

Rita: Istenem!

Almers (Rita kezét simogatja): Kedves Ritám, csak jóra gondolhatsz — légy róla meggőződve.

Rita (leül a szofára): Ezt el kell mondanod, mindent, mindent.

Almers (Asta-hoz fordul): Tehát ülünk le mi is. S megkísérlem az elbeszélést, ahogyan tudom. (Leül Rita mellé, Asta széket vesz s leül egészen közel hozzá, kis szünet)

Rita (ránéz várakozva): Nos, tehát —?

Almers (maga elé néz): Ha életemre és sorsomra visszanézek, különösen az utolsó 10—11 évre, mesének, álomnak hiszem. Ugy-e Asta?

Asta: Némely tekintetben igen.

Almers (folytatja): Ha arra gondolok, mi volt a mi életünk — két nyomorgó, szegény árva —

Rita (türelmetlenül): Ó, az már régen volt!

Almers (rá sem hallgatva): És most jólétben, fényben élek. Hivatásomat betölthettem, dolgozhattam, tanulhattam kívánságom szerint. (Kinyújtja kezét) S ezt a megfoghatatlan szerencsét — neked köszönhetjük, drága Ritám.

Rita (félíg boszusan, félíg tréfásan a kezére üt): Nem hallgatsz el mindjárt az ily beszéddel.

Almers: Hiszen ezt csak bevezetésül mondom.

Rita: Elhagyhatod a bevezetést.

Almers: Rita — ne gondold, hogy az orvos tanácsára mentem a hegyek közé.

Asta: Nem, Alfréd?

Rita: Hát mi üzött oda más?

Almers: A dolog úgy áll, hogy nem találtam a munkám mellett nyugalmat.

Rita: Nem találtál nyugalmat? Hát ki zavarta meg, édes Alfrédom?

Almers (fejét rázza): Külsőleg senki. De olyan érzés fogott el, hogy legjobb erőmet elvesztegettem, vagyis elhanyagolom — időmet elpazarlom.

Asta (tágrangyilt szemmel): Amikor a könyveden dolgoztál?

Almers (bólint): Én nem vagyok erre teremtve. Más is kellene még alkotnom.

Rita: S ezen töprengtél?

Almers: A legtöbbnyire.

Rita: S azért voltál az utóbbi időben önmagaddal olyan elégtelen? S velünk is. Mert az voltál igazán, Alfréd!

Almers: Ott ültem íróasztalom mellett nap-nap után, néha éjszakákon át is. Irtam, irtam vaskos könyvemet: »Az emberi kötelezettségek«. Hm! (Maga elé bámul)

Asta (kezét vállára teszi): De édesem — ez a könyv életed főműve, munkásságodnak kitűzött célja!

Rita: Igenis, — elégszer hangsúlyoztad.

Almers: Azt hittem — már serdülő koromban. (Meleg tekintettel) És te, édes Ritám, lehetővé titted, hogy hozzá foghassak a megvalósításához.

Rita: Ostobaság!

Almers (mosolyog): Aranybányáiddal —

Rita (félíg nevetve, félíg haraggal): Ha nem hallgatsz el, rád ütök.

Asta (aggódva): De mi van a könyveddel, Alfréd?

Almers: Mindig jobban eltávolodik tőlem. Magasabb rendű kötelességek kerítik hatalmamba lényemet.

Rita (örömmel): Alfréd?

Almers: A kötelesség Eyolf iránt, — édes Ritám.

Rita (csalódással): Ugy — Eyolf iránt!

Almers: Mindig erősebben és erősebben lép előtérbe lelkemben szegény kis Eyolf. Az asztalról való szerencsétlen leesés óta, s mivel biztosan tudjuk, hogy baja gyógyíthatatlan.

Rita: Te gondozod, ahogyan csak lehet, Alfréd!

Almers: Igen, mint egy tanító, de nem mint apa. És Eyolfnak apja leszek ezentul.

Rita: Nem értelek egészen.

Almers: Minden erőmből enyhíteni akarom sorát és lehetőleg könnyűvé tenni a megváltozhatatlant.

Rita: Hála Istennek, amit még nem érez át eddig mélyebben.

Asta: De igen, Rita, átérzi.

Almers: Légy meggyőződve róla, nagyon is mélyen érzi.

Rita (türelmetlenül): De édes Alfréd, mit tehetsz még érte?

Almers: Megkísértem, hogy világosságot ébreszsek a gyermeki lélek minden zugában, ahol a lehetőségét remélhetem. Ami nemes csirát hord magában, naggyá akarom növesztetni, hogy virágot fakasszon s gyümölcsöt teremjen. S még többet teszek. Ohajtásait oda terelem, hogy összhangba jussanak azzal, amit elérhet az életben. Mert ez hiányzik nála. Minden vágya most még az elérhetetlenért eped. En a boldogság érzetét akarom benne fölköltetni. (Fel-alá jár néhányszor, Rita, Asta szemmel követik)

Rita: Több nyugalommal foglalkozzál ezekkel a dolgokkal, Alfréd.

Almers: Eyolf vegye át az én életcélokat, munkámat, ha akarja. Vagy válasszon olyat, amely a tulaj-

don lelkéből fakad, ez volna talán a leghelyesebb. Én mindenesetre félbehagyom a munkámat.

Rita: De szívem, nem tudnál mindkettőtökért dolgozni?

Almers: Lehetetlen. Nem oszthatom el lényemet s ezért a magam részéről lemondok. Eyolf legyen családunk koronája, (az lesz életemnek a főadata, hogy azzá legyen).

Asta: Ugy-e, nagy küzdelmedbe került ez a lemondás?

Almers: Ugy van. Itthon nem győztem volna soha magam fölött s nem tudtam volna az önmegtartóztatásig fölemelkedni. Itt nem!

Rita: Ezért mentél el tehát ezen a nyáron?

Almers (csillogó szemmel): Igen. Így följutottam a végtelen magasba. Láttam a fölkelő nap sugarait az ormokon ragyogni. A csillagokhoz voltam közelebb — s mintha értenők egymást, mint jó barátok — s ekkor sikerült.

Asta (busan): A könyveden »Az emberiség kötelezettségein« nem fogsz dolgozni többé soha?

Almers: Soha, Asta. Mondtam már: Két főadat között nem oszthatom föl magamat, de az emberi kötelezettséget teljesítem a valóságban.

Rita (mosolyogva): Azt hiszed, hogy nagyszerű feladatoknak megfelelhetsz itthon?

Almers (megfogja kezét): Veled szövetkezve, igen — s te veled Asta.

Rita: Tehát kettővel. Mégis megoszthatod tehát magadat.

Almers: De édes Ritám —

(Rita otthagyja s a kertajtóhoz áll. Kopognak, a jobb ajtón Borgheim mérnök belép. 30 éves fiatalember, vidám kifejezés, egyenes tartással)

Borgheim: Jó reggelt, nagyságos asszonyom.
(Észreveszi Almerst) Mit látok! Már itthon, Almers ur?

Almers (kezet szorít vele): Ma éjjel érkeztem.

Rita (vidáman): Nem volt több szabadsága, Borgheim ur.

Almers: De ez nem is igaz, Rita —

Rita (közeledve): S mégis igaz. Szabadsága lejárt.

Borgheim: Na, na, nagyságos asszonyom, olyan szigorúan tartja a férjét?

Rita: Én jogaimmal élek. S végre minden véget ér egyszer.

Borgheim: Ó nem minden — remélem. — Jó reggelt, Asta kisasszony!

Asta (tartózkodva): Jó reggelt —

Rita (Borgheimre tekint): Nem minden, mondja ön?

Borgheim: Az én meggyőződése az, hogy van olyan dolog is a világon, aminek nincsen vége.

Rita: Ön bizonyly a szerelmet gondolja — vagy valami hasonlót.

Borgheim: Én minden szeretetteljesre és jóra gondolok.

Rita: S arra, ami végtelen —. Legyen, gondoljunk arra is s reméljük mindnyájan.

Almers (hozzájuk lép): Bevégzi nemsokára az utépitést a vidékünkön?

Borgheim: Már bevégeztem. Tegnap végeztem be. Elég hosszú ideig tartott. De hála Isten, legalább vége.

Rita: S ennek örül olyan rendkívüli módon?

Borgheim: Természetesen.

Rita: Nos, meg kell vallanom —

Borgheim: Mit, nagyságos asszonyom?

Rita: Ez nem éppen dicséretes öntől, Borgheim ur.

Borgheim: S miért nem?

Rita: Mert igen ritkán jön mifelénk ezután.

Borgheim: Igaza van, erre nem is gondoltam.

Rita: De hébe-korba csak meglátogat bennünket?

Borgheim: Sajnos, hosszú ideig lehetetlen lesz.

Almers: Ugy? És miért?

Borgheim: Egy nagy munkát vállaltam el, amelyet azonnal átveszek.

Almers: Igazán? (Megszorítja kezét) Ennek szivből örülök.

Rita: Gratulálok, Borgheim ur.

Borgheim: Csitt, csitt, még nem szabad hangosan beszélnem róla! De nem zárhatom magamba. Egy kemény utépitő munka északon — hegyi járatokkal — s minden elképzelhető akadályok leküzdésével. (Izgatottan) Ó te nagy, te szép világ! S milyen nagy szerencse — üttörőnek lenni!

Rita (mosolyogva): Csupán ennek a munkának a gondolata hevíti föl nálunk?

Borgheim: Nem csupán az, azok a fényes és szép kilátások is, melyek kecsegtetnek.

Rita (enyelegve): Ahá, emögött tán valami még szebb és kecsegtetőbb lappang!

Borgheim (lopva Astára tekint): Ki tudja! Ha a szerencse betoppan, úgy jó, mint a tavaszi áradat. (Astához fordul) Asta kisasszony, nem jön velem egy kis sétára? — mint máskor szoktunk!

Asta (gyorsan): Köszönöm, ma nem.

Borgheim: Jöjjön hát — csak egy kis sétára! Ugy érzem, hogy sok mondanivalóm volna, mielőtt elutazom.

Rita: Amiről még nem beszélhet hangosan?

Borgheim: Az attól függ —

Rita: Nos, süttogva is elmondhatja. (Astához) Asta, ne keresd magad — menj hát sétálni,

Asta: De édes Ritám —

Borgheim: Asta, gondolja meg — ez tán az utolsó séta hosszú, hosszú időre.

Asta (kalapot s ernyőt vesz): Jól van tehát — menjünk egy kicsit a kertbe.

Borgheim: Milyen hálás vagyok!

Almers: S vigyázz egy kicsit Eyolfra.

Borgheim: Igaz, Eyolf — hol van Eyolf? Hoztam neki valamit.

Almers: Valahol a kertben játszik.

Borgheim: Igazán játszik? Eddig mindig a szobában ült és tanult.

Almers: Annak vége — a szabad levegőn edzett gyerek lesz majd belőle.

Borgheim: Ez a helyes! Ki vele a szabad természetbe! Uristen, helyesebbet úgy sem tehetünk ezen a szép gyönyörű világon, mint hogy játszunk. Ugy tesz, mintha az egész élet csupán játék lenne. Előre, Asta nagysám!

(Borgheim, Asta lemennek a kertbe)

Almers: Rita — nem gondolod, hogy kettőjük közt van valami?

Rita: Nem tudom, mit mondjak. Előbb én is hittem. De egy idő óta Asta olyan rejtélyes, megfoghatatlan —

Almers: Igazán? Távollétem óta?

Rita: Igen, néhány hét óta.

Almers: S most azt hiszed, már nem kell neki.

Rita: Komolyan, nem. Nem, határozottan minden kétség nélkül. (Kutatva rá néz) Neked kellemetlen lenne, ha elfogadná?

Almers: Kellemetlen — nem. De aggasztana a gondolat.

Rita: Aggasztana?

Almers: Gondold meg — felelős vagyok Astáért és élete boldogságáért.

Rita: Mit — felelős? Asta felnőtt s tud maga választani — gondolom.

Almers: Reméljük, Rita.

Rita: Én részemről Borgheimot elég rokonszenvesnek találom.

Almers: Hiszen én is, gyermekem — s mégis —

Rita: S igen örülnék, ha egy pár lenne belőlük.

Almers (boszusan): Ugyan miért?

Rita (növekvő heveséssel): Nos, mert jó messzire menne vele — s mert nem lenne nálunk olyan gyakran.

Almers (csudálkozva bámul): Mit? Te Astát le akarod rázni?

Rita: Igen, Alfréd, úgy van!

Almers: De az Istenért, miért?

Rita (karjait szenvedélyesen nyaka köré fonja): Mert akkor végre egyedül az enyém lennél! De nem — még akkor sem! Nem egyedül enyém. (Görcsös sírásba tör ki) Alfréd, Alfréd, nem tudok rólad lemondani!

Almers (kibontakozik): De kedves Ritám, nyugodj meg!

Rita: Mit törődöm én a nyugalommal! Csak te veled, egyes-egyedül, csak te veled, te veled (Karjaival újra átöleli) veled — veled!

Almers: De bocsáss el, hiszen megfojtasz.

Rita (elengedi): Csak tudnálak. (Villogó szemmel nézi) Ha tudnád, mennyire gyűlöltelek!

Almers: Gyűlölteél?

Rita: Igen, amikor szobádban ültél munkádba elmerülve, késő, késő éjjelig. Olyan sokáig, oly későig, Alfréd — ó, te, mennyire gyűlöltem a munkádat!

Almers: Hiszen ennek már ugysis vége van.

Rita: Igaz! (Metszön nevet) De most még bosszantóbb dolog foglalja el majd az idődet.

Almers (megbotránkozva): Bosszantóbb? Gyermekünkről beszélsz?

Rita (hevesen): Ugy van. Hozzánk viszonyítva, így nevezem. Mert a gyermek — a gyermek, élőlény. (Fokozódó indulattal) S én nem tűrök meg közöttünk senkit, Alfréd! Hallod, nem tűrök!

Almers (merőn ránéz, halkan): Rita, én némelykor majdnem félek tőled!

Rita (sötéten): Én is félek önmagamtól — s éppen azért ne ébreszd fel bennem a rosszat!

Almers: Az Istenért — hát azt teszem?

Rita: Igen, azt teszed, amikor eltéved a legszenvedőbb kötelékünket.

Almers: Rita, gondold meg, gyermekedről van szó — a mi gyermekünkről.

Rita: A gyermek csak felében az enyém, (Indulattal) de te egészen az enyém vagy — kizárólag az enyém, ezt tőled joggal követelhetem!

Almers (vállát vonja): Édes Ritám — a követelés semmit sem ér. Mindent szabad akaratból adhatunk csupán.

Rita: S te ezt nem tudod ezentul megtenni?

Almers: Nem, — nem tehetem. Te és Eyolf osztozkodtok rajtam.

Rita: S ha Eyolf nem született volna?

Almers: Az más — akkor csak te lennél az enyém.

Rita (halkan, reszkető hanggal): Majdnem kívánnom, hogy hát sohase szültem volna.

Almers (felindultan): Rita! Nem tudod, mit beszélsz?

Rita: A legborzasztóbb kinokkal szültem őt s szívesen és örömmel türtem mindezt miattad.

Almers (melegen): Igaz, igaz, tudom jól.

Rita: De ennyi elég. Én élni akarok, élni veled, veled egyedül. Én nem lehetek csupán anya, csupán Eyolf anyja és semmi más. Nem akarok, mondom s nem is tudok. Csak a tied akarok lenni, a tied, Alfréd.

Almers: Hiszen az enyém vagy, Rita, az enyém, gyermekünkben is.

Rita: Ez üres szóbeszéd, semmi más, arra én teremtvé nem vagyok. Anyává lenni tudtam, igenis, de hogy anya legyek ma, nincsen rátermettségem. Olyan-nak végy, amilyen vagyok.

Almers: S azelőtt úgy szeretted Eyolfot!

Rita: Sajnáltam szegényt, hiszen a te számodra alig volt. Örökösen tanulnia kellett, magolni, különben észre sem vettéd.

Almers (bólint): Igaz, vak voltam. Mig nem érkezett el az időm.

Rita: S most elérkezett?

Almers: Végre el. Most belátom, hogy első kötelességem a földön, hogy Eyolfnak atyja legyek.

Rita: S nekem — mi leszel nekem?

Almers: Te neked mindig megmarad gyöngéd szeretetem. (Kézét akarja megfogni)

Rita (elkerüli): A te gyöngédségedről lemondok. Én egészen akarlak birni — egészen egyedül. Ugy, mint enyém voltál szerelmünk bájos, bűvös első idején. (Hevesen) Engem nem lehet maradékokkal és hulladékokkal kielégíteni, Alfréd.

Almers (szeliden): Azt hiszem, Rita — volna elég boldogság mindhármunk számára is.

Rita (gunyosan): Igen szerény vagy. (Leül a baloldali asztalhoz) Hallgass meg.

Almers (közeledve): Mit kívánsz tőlem?

Rita: Mikor tegnap este megkaptam táviratodat —

Almers: Nos és —

Rita: Fehérbe öltözködtem —

Almers: Észrevettem, hogy érkezésemkor fehér ruha volt rajtad.

Rita: Hajam kibontva —

Almers: Dus, illatos hajad —

Rita: Leomlott vállamon —

Almers: Láttam, láttam milyen elragadó, milyen bájos voltál, Rita!

Rita: A két lámpa rózsaszín ernyő alatt féhomályt árasztott körülöttünk s mi magunk voltunk — csak mi ketten. Mindenki aludt, körülöttünk mély csendesség, az asztalon behűtve a pezsgő.

Almers: Én nem ittam belőle.

Rita (keserűn): Nem ittál, igaz! (Felkacag) Előtted állt az örömet, a mámort kínáló pezsgő — s te nem nyúltál hozzá.

Almers: Ugy elfoglalt a gond — veled akartam jövődő életünkről — Eyolfról beszélni, Rita —

Rita: Beszéltél is, kedves Alfréd —

Almers: Nem jutottam hozzá, hiszen mindjárt vetközni kezdte.

Rita: Ugy van, amig Eyolfról beszéltél, emlékezz csak! Kikérdeztél kis Eyolf gyomrocskájáról —

Almers (szemrehányón): Rita!

Rita: S azután lefeküdtél — s pompásan aludtál.

Almers (fejét csóválja): Rita — Rita!

Rita (lefekszik a szofára): Alfréd?

Almers: Nos?

Rita: Otthagytad a mámort kínáló pezsgőt, nem nyúltál hozzá!

Almers (eltávozik tőle s a kert ajtón kinéz.
Rita mozdulatlan fekszik egy ideig)

Rita (hirtelen felugrik): De egyet mondok neked, Alfréd.

Almers: S az?

Rita: Ne légy olyan nyugodt s ne érezd magad olyan biztonságban.

Almers: Ne oly biztonságban?

Rita: Igen, ne bízd el magadat, hogy oly biztosan a tied vagyok.

Almers: Hogy érted ezt?

Rita (izgatottan): Nem voltam hozzád eddig még gondolatban sem hűtelen, Alfréd, egy pillanatra sem.

Almers: De Rita, azt úgy is tudom, hiszen ismerem én az én Ritámat!

Rita: De ha elfordulsz tőlem —

Almers: Elfordulok tőled —! Nem értelek, hogy mit gondolsz?

Rita: Te nem tudod, mi támadhat föl bennem, ha —

Almers: Ha —?

Rita: Ha észrevenném, hogy közönyös lettem a számodra, hogy nem úgy szeretsz, mint azelőtt.

Almers: De édesem, a változás évek múltán a mi életünkben is be fog állni, nálunk éppen úgy, mint másnál.

Rita: Nálam soha! S nálad sem tűröm a változást! Nem tudnám elviselni, Alfréd. Te az enyém vagy, kizárólag magamnak tartalak.

Almers: Te rettentően féltékeny vagy —

Rita: Megváltozni nem tudok. (Fenyegetően) Ha mással kell téged megosztanom —

Almers: Akkor?

Rita: Boszút állok rajtad, Alfréd.

Almers: S mivel tudnád magadat megboszulni?

Rita: Azt nem tudom — de mégis tudom már.

Almers: Nos?

Rita: Odadobom magamat — igen, odavetem magamat —

Almers: Te odavetted magadat?

Rita: Igen, azt teszem, — az elsőnek, aki kínálkozik, odavetem magamat a karjaiba!

Almers (gyöngéden nézi): Azt nem teszed — az én büszke, becsületes, hű Ritám.

Rita (átöleli): Ó, te nem tudod, mire volnék képes, ha már nem szeretnél — ha nem akarnál tudni rólam.

Almers: Ha már nem akarnék tudni rólad — hogy mondhatsz ilyet?

Rita (félíg nevetve): Kivethetném hálomat a mérnökre is, aki mindennapos nálunk.

Almers: Hála Isten, tehát csak tréfálsz.

Rita: Semmiesetre sem. Órája éppen úgy, mint bárki másra.

Almers: Igen, mert ő félíg-meddig ugyis kötve van.

Rita: Annál jobb! Legalább elveszem őt mástól, nem az tette-e Eyolf velem is?

Almers: A mi kis Eyolfunk tette volna ezt?

Rita: Látod! Látod, amint Eyolf nevét emlited, el-lágyulsz, hangod reszket! (Ökölbe szorított kézzel) Majd-nem azt kívánnám, hogy —! De elég.

Almers (aggodalmasan): Mit tudnál kívánni, Rita —

Rita: Nem, nem, azt nem, azt nem ejtem ki! Soha sem!

Almers (közeledve): Rita — nézd, könyörgöm — miattam és miattad ne jöjj kísértésbe!

(Borgheim és Asta a kertből jönnek, izgatottnak, komolynak látszanak, de uralkodnak magukon. Asta az ajtónál marad, Borgheim belép)

Borgheim: Megtörtént. Asta kisasszony és én itt vagyunk utolsó sétánkról.

Rita (meghökken): Ah — s a sétára nem következik egy hosszú utazás?

Borgheim: De igen, én utazom.

Rita: Egyedül?

Borgheim: Én egyedül.

Rita (sötét pillantással Almersre): Hallod, Alfréd? Fogadni mernék, hogy gonosz ígézet rontotta meg kilátásait.

Borgheim (ránéz): Hisz ön a gonosz ígézetben?

Rita: Kezdek hinni benne, különösen a gyermekszem gonosz, ígésző hatásában.

Almers (hozzá sugva): Rita — türtőztessd magadat!

Rita (fenhangon): A te hibád, Alfréd, ha rossz és türehetetlen vagyok.

(A partról hangos kiabálás, láрма hallatszik)

Borgheim: Micsoda láрма ez?

Asta (az ajtóban): Nézzétek, mennyien vannak a kikötőhídon!

Almers: Mi történhetett? (Kinéz egy ideig) Valószínűleg a suhancok követnek el valami csinyt.

Borgheim: Halló! fiuk, mi történt oda lenn?

(Egyes hangok hallatszanak)

Rita: Mit mondanak?

Borgheim: Azt mondják, egy gyermek fult a vízbe.

Almers: Egy gyermek a vízbe fult?

Asta (nyugtalanul): Egy kis fiu, amint mondják.

Almers: Ó, azok mind tudnak uszni.

Rita (felsikolt): Hol van Eyolf?

Almers: Csak csöndesen, csak nyugalom, Eyolf a kertben játszik.

Asta: Nem, a kertben nincs.

Rita (fölemelt karokkal): Az Istenért, csak ő ne legyen!

Borgheim (hallgatózva kihajol): Mondjátok, kinek a gyermeke?

(Hangok hallatszanak össze-vissza. Borgheim és Asta felsikoltva rohannak le a kertbe)

Almers (halálos félelemben): Ez nem Eyolf — Eyolf nem lehet, Rita!

Rita: Légy nyugodt, hallgass! Hallanom kell, mit beszélnek.

(Felsikoltva velőtrázón, a szobába menekül vissza)

Almers: Mit mondanak?

Rita (a karosszékbe rogy): Azt mondják: ott, ott uszik a mankó!

Almers (megbémulva): Nem, nem, nem!

Rita (rekedt hangon): Eyolf! Eyolf! Meg kell őt menteni!

Almers (félőrrülten): Lehetetlen! Ilyen drága élet! Ilyen drága élet! (Le a kertbe)

MASODIK FELVONÁS

(Keskeny völgytisztás Almers erdejében a part mellett, balról nagy, terebélyes fák, sűrűn, messze benyúló lomboszáttal. A háttérben a dombról patak csörgedez, amely sziklák között tűnik el az erdő szélén, mellette ösvény vezet. Előtérben egy hajószin' sarka látható a partra húzott csónakkal. A vén fák alatt asztal, székek vékony nyírágakból. Komor, esős az idő, ködfelhők usznak a levegőben)

(Almers Alfréd ugyanazon öltözetben, mint előbb, ül a padon, az asztalon könyököl, kalapja előtte. Mereven, mozdulatlanul bámul a víz színére. Egy idő múlva Asta jön az ösvényen, nyitott ernyővel)

Asta (halkan, vigyázva közeledik): Alfréd, ilyen ködös, borult időben nem kellene idelent lenned.

Almers (lassan bólint és hallgat).

Asta (becsukja az ernyőt): Sokáig szaladgáltam utánad, Alfréd.

Almers (közönnyel): Köszönöm.

Asta: Már rég ülsz itt? Mozdulatlanul?

Almers (nem felel, kis idő múlva): Nem tudom elhinni — lehetetlennek tartom — mindezt.

Asta (részvétellel): Szegény Alfréd!

Almers (reá bámul): Hát igaz mindez, Asta? Vagy

én örültem meg? Vagy tán csak álmodom? Ó, bár álom lenne — milyen jó lenne, ha már felébrednék!

Asta: Adná az Isten, hogy föl tudnálak ébreszteni!

Almers (a vízre néz): Milyen irgalmatlannak látszik ma is az öböl! Nehézkesen, álmosan fekszik itt — ólomszürkén, sárga fénysávokkal tükrözi vissza a lomha felhőket.

Asta (könyörögve): Alfréd, ne bámuld mindig a vizet!

Almers (rá sem hallgatva): Ilyen a fölszine. De a mélyében — ott rohan a ragadozó ár —

Asta: Az Istenért, ne gondolj a mélység fenekére!

Almers (gyöngéden): Azt hiszed, itt fekszik a mélyben? Ó nem Astám, ne hidd! Gondold meg, milyen erős itt az áram folyása, egyenest a nyílt tengerbe visz.

Asta (az asztalra veti magát és zokog): Istenem! Ó Istenem!

Almers (komoran): Kis Eyolfunk tehát messze, messze van tőlünk.

Asta: Ne beszélj így —

Almers: Hiszen kiszámíthatod magad is, mindig ügyes voltál, 28—29 óra alatt — várj csak! Várj!

Asta (felsikolt): De Alfréd!

Almers (kezeibe szorítja homlokát): Mondd, meg tudod mindezt érteni?

Asta (reánéz): Megérteni — mit?

Almers: Mi okból történt ez Ritával s velem?

Asta: Az okát?

Almers: Igen, mert okának kell lenni. Az élet, a lét, a sors nem lehet oktalan.

Asta: Ki mondhat erről biztosat, Alfréd?

Almers: Ugy van! Igazad lehet, tán végre is, minden csak taláalomra megy, véletlenül, önmagára hagyva, mint egy kormány nélküli hajóroncs a hullámokon. Meglehet — a látszat mellette szól.

Asta (gondolkodva): Mégis — hátha csupán a látszat szólna így?

Almers (hevesen): Akkor talán megvilágosíthatod ezt a homályt, én nem tudom. (Gyöngédebben) Nézd, Eyolf most lépett volna az élet öntudatára. Mennyi sejtetem szunnyadhatott lelkében — gazdag lehetőség, sejtése talán. Hivatva lehetett rá, hogy életembe örömet, büszkeséget öntsön, s nem kellett más, csak egy örült vén asszony — aki zacskójában egy torz ebet mutat —

Asta: De hiszen nem is tudjuk, hogyan történtett!

Almers: Dehogyan nem tudjuk, hiszen a fiuk látták kievezni az öbölre. Látták Eyolfot a kikötőhid szélén, látták mereven bámulni utána, látták szédülni — s lezuhanni a mélységbe, ahol eltűnt örökre.

Asta: Lehet, hogy így volt — s mégis —

Almers: Ó vonszolta s huzta le a mélységbe, hidd el.

Asta: De mondd, miért tette volna?

Almers: Látod, ez az! Miért: ez a kérdés. Bűnhődés nem lehet — mit véthetett volna Eyolf elene? Soh'sem gunyolta, — kövel sem dobálta meg a kutyáját hiszen tegnapig még nem is látta soha. Tehát nem megtorlás! Olyan alaptalan, olyan megfoghatatlan, Asta, az egész — s mégis: így kívánta végzetünk.

Asta: Beszéltél erről Ritával is?

Almers (fejét rázza): Ugy érzem, veled erről jobban beszélhetek. (Nehezen lélezkzik) S tán más mindenről is.

(Asta varróeszközt vesz elő, Almers álmátagon nézi)

Almers: Mi ez, Asta?

Asta (kezébe veszi Almers kalapját): Gyászfátyol.

Almers: Minek?

Asta: Rita kívánja. Szabad?

Almers: Miattam! —

(Asta felvarrja a flórt)

Almers: Hol van Rita?

Asta: A keriben, azt hiszem Borgheimmal.

Almers (bámulva): Ugy? Borgheim ma is itt van?

Asta: Igen, a déli vonattal jött.

Almers: Csodálatos —

Asta: Végtelenül szerette kis Egolfot.

Almers: Jó és hü lélek!

Asta (nyugodt hévvel): Igazán ragaszkodó, hü-séges ember!

Almers: Mondd: Kedves neked az ő barátsága?

Asta: Igen, de ez természetes is,

Almers: S még sem tudod magadat elszánni?

Asta (félbeszakítja): Kérlek, hagyjuk ezt!

Almers: Mégis — mondd csak, miért nem akarsz —

Asta: Ne — könyörgöm, ne kérdezz. Látod, milyen kinosan hat rám. Így, a kalap készen van.

Almers: Köszönöm.

Asta: S most kérem a bálkarodat.

Almers: Arra is kell fátyol?

Asta: Igen, ugy szokás.

Almers: Legyen a te akaratod szerint.

Asta (közelebb ül és varr): Nyugton légy, mert megszűrhatnának.

Almers (halvány mosollyal): Eppen úgy, mint régebben.

Asta: Ugy-e? Ugy?

Almers: Már mint kicsiny leányka, rendbe hoztad mindenemet.

Asta: Igen, ahogy tudtam.

Almers: Az első dolog, amit nekem varrtál, szintén gyászfátyol volt.

Asta: Igen?

Almers: A diáksipkára, amikor atyánk meghalt.

Asta: Ugy? Azt már nem is tudom.

Almers: Természetesen, hiszen még oly kicsiny voltál!

Asta: Igen, akkor még kicsiny voltam.

Almers: S két évre rá — amikor anyádat vesztettük el, karomra varrtál egy nagy darab fátyolt.

Asta: Azt hittem, ugy való!

Almers (kezét simogatva): Ugy is volt való, Asta. S akkor magunk maradtunk, mi ketten, egyedül a világon. Készen van már?

Asta: S mégis szép idő volt, Alfréd, amikor egyedül voltunk.

Almers: Szép idő volt, bár kemény munkával s fáradozással telt el.

Asta: Te fáradtál.

Almers (élénken): Ments Isten! Te is — a magad módja szerint — te kedves, hü — — Egolfom.

Asta: Menj — ne emlékeztess ezekre a gyerekeskedésekre, ezzel a névvel!

Almers: Ha fiu lettél volna — ez lett volna ugyanis a neved.

Asta: Igen, ha — mikor, azután diák lettél, (Önkéntelenül mosolyog) hogy is lehettél oly gyerekes?

Almers: Gyerekes? Gyerekes voltam?

Asta: Ugy van! Legalább most ugy gondolom.

Hiszen szégyelted, hogy nincs fivéred, csak egy leány-testvéred.

Almers: Nem én, te szégyelted magad.

Asta: Talán igen — egy kicsit én is. És aztán úgy szántalak!

Almers: Azt képzelem! S akkor előszedted ruháimat —

Asta: Igen, félretett gyermekkori ünneplődöt, emlékszel még? A térdnadrágot a kék bluzzal.

Almers: Mennyire emlékszem — szinte magam előtt látlak, milyen büszkén sétáltál benne, amikor felöltötted.

Asta: De csak ha egyedül voltunk odahaza.

Almers: S milyen komolyan vettük a dolgot — emlékszel még — én csak Egolfnak hívtalak.

Asta: Csak nem beszélted el Ritának?

Almers: De azt hiszem, igen. Egy alkalommal elbeszéltem.

Asta: Alfréd, hogyan tehetted azt?

Almers: Látod, a feleségnek mégis elmondunk mindent — legalább majdnem mindent.

Asta: Meglehet.

Almers (mintha fölébredne): Ó — és én itt ülök és —

Asta: Mi bajod?

Almers: Egészen elvesztettem —

Asta: Egolfot?

Almers: Itt ülök, a múlt emlékein merengek, s ő nem volt, nincs közöttük.

Asta: Tévedsz, Alfréd. Kis Egolf ott volt minden gondolatod mögött.

Almers: Nem, nem, eltűnt a képzeletemből, gondolataimból. Egész beszélgetésünk idején, egyszer sem láttam őt magam előtt. Eltűnt — szétfoszlott szemem előtt az egész idő alatt.

Asta: De nézd, neked pihenned kell — pihenned fájdalmadban.

Almers: Nem, nem, éppen ezt nem szabad — nem tehetem, nincs jogom hozzá — szívem nem engedi. (Felugrik) Nála van a helyem, ott van nála, ahová a mélység sodorta — ott messze kint.

Asta: Alfréd, Alfréd, hagyd a tengert, ne menj közel!

Almers: Mennem kell, eressz Asta — engedj csónakba szállnom!

Asta (irtózva): Ne menj a vízre, — kérlek, maradj!

Almers (engedve): Nem, nem, nem teszem, nyugodj meg!

Asta: Hagyd a gondokat, Alfréd. Jer, ülj ide.

Almers (a padra akar ülni): Jól van, legyen, amint kívánod.

Asta: Ne oda — oda ne ülj!

Almers: Hadd el, Asta, engedj ide ülni —

Asta: Akkor mindig a vízre tekintesz, ki — messze. Ide ülj s most csevegjünk egy kicsit.

Almers (hallhatóan lélekzik): Milyen jól esik a bánatot, a csapást pillanatokra is elfeledni.

Asta: Feledned kell, Alfréd.

Almers: Mondd, nem tartasz érte végtelenül fölületesnek, közönytnek? Hogy ezt meg tudom tenni.

Asta: Ó nem. Lehetetlen, képtelenség mindig egy s ugyanazon gondolon évdni.

Almers: Nekem úgy látszik, lehetetlen. Most dult bennem a legszörnyűbb fájdalom s e kinok közepe —

Asta: És —

Almers: S el tudod hinni, Asta, hogy —

Asta: Mit?

Almers: S e fájdalom közepett rajtakaptam magamat, hogy azon gondolkodom — mi lesz ma az ebéd.

Asta (nyugtatón): Ha megnyugtat ez a gondolat, akkor —

Almers: Igen s elhiheted, ez a gondolat nyugvópont volt felizgatott idegeimnek. (Kézét nyújtja az asztalon át) Milyen jól esik, hogy itt vagy, Asta. Ugy örülök, örülök még bánatomban is!

Asta (komoly tekintettel): Mindenekelőtt örülj, hogy Ritát tudod magad mellett.

Almers: Az természetes. De Rita nem vérrokonom. Egy testvér, az egészen más.

Asta (feszülten): Igazán hiszed, Alfréd?

Almers: Igenis, a mi családunk egészen különös. (Tréfásan) A mi nevünk mindig nyílt betűvel kezdődik. Emlékszel még, hányszor beszéltünk erről? S a rokonok, mind egytől-egyig szegények, de ugyanaz a szem és tekintet mindannyinál.

Asta: Nálam is, ugy találod?

Almers: Nem, te anyádhoz hasonlítasz. Más vagy egészen, mint a többiek, még atyánkra sem ütöttél s mégis —

Asta: Azt mondd, mégis —

Almers: Nos, én azt vélem, az együttlét, együttérzés átalakította egyiket a másik hasonmására — legalább szellemileg.

Asta: Ne mondd ezt, Alfréd, én karakteremet töled kaptam — neked köszönhetek mindent, — minden jót a világon!

Almers: Nekem nem köszönhetsz semmit, Asta, ellenkezőleg: én —

Asta: Mindent neked köszönhetek, jól tudod, nem rettentél vissza semmi áldozattól sem!

Almers (közbeszól): Mit, áldozat — ne beszélj

így, én csak szerettelek, Asta, gyermekkorod óta. S úgy éreztem, hogy egy igazságtalanságot kell jóvátennem.

Asta: Igazságtalanságot? Te Alfréd?

Almers: Nem a saját számlámon ugyan...

Asta (csudálkozva): Hanem?

Almers: Atyám számláján.

Asta (felugrik): Atyánknak igazságtalanságát? Hogy érted ezt?

Almers: Ő nem volt jó hozzád, Asta.

Asta: Ne mondd ezt!

Almers: S mégis úgy van, ő nem szeretett — legalább nem úgy, mint kellett volna.

Asta (kitérőleg): Nem úgy, mint téged — s ez természetes volt.

Almers: S anyádhoz is rideg volt — legalább az utolsó években.

Asta: Anyám sokkal fiatalabb volt nála, ezt ne feledd.

Almers: Azt hiszed, nem illettek össze?

Asta: Talán nem.

Almers: Lehet, de atyám — aki olyan jó, olyan vajszivű volt mindenkihez —

Asta (halkan): Anyám sem volt kifogástalan mindenben.

Almers: Anyád?

Asta: Legalább nem mindig.

Almers: Atyánkkal szemben?

Asta: Igen.

Almers: Ezt nem vettem észre soha.

Asta (sirással küzdve): Kedves Alfréd, hadd nyugodni őket, a holtakat. (Át jobbra)

Almers (feláll): Ugy van — hagyjuk nyugodni a holtakat. (Kezeit tördelve) De ők nem hagynak minket nyugodni, sem éjjel, sem nappal.

Asta: Idővel enyhébben gondolkozol majd te is.
 Almers (kételkedve): Ugy-e igen, de hogyan élem át ezeket az első rettenetes napokat? (Rekedt hangon) Azt nem tudom.

Asta: Könyörgöm, menj, keresd föl Ritát!

Almers (elhuzza magát): Nem, egy szót se többet — nézd, nem bírok. (Nyugodtan) Hagyj nálad maradnom.

Asta: Jól van — nem hagyjak el.

Almers (megragadja kezét): Köszönöm! (Egy ideig a vízre néz) Hol van most kicsi Eyolfom? (Bánatos mosollyal) Meg tudnád mondani — te, te bölcs, okos, nagy Eyolfom te? A nagy világon senki sem mondhatja meg, csak azt tudom, hogy nincs, hogy elvesztettem örökre.

Asta (föltekint balra, elhuzza kezét): Itt jönnek.

(Rita, Borgheim jönnek az ösvényen, elől Rita, utána Borgheim, előbbi sötét ruhában, fején fekete fátyol, utóbbi esernyővel karja alatt)

Almers (eléljük meg): Hogy érzed magad, Rita?

Rita (mellette elmegy): Ne is kérdezd.

Almers: Mit keresel itt?

Rita: Csak téged kereslek. Mit csinálsz itt?

Almers: Semmit — Asta volt velem.

Rita: Jó — de mielőtt Asta jött? Egész reggel nem láttalak.

Almers: Itt ültem s bámultam a vizet.

Rita: Ó, hogy tudod azt tenni?

Almers: Legjobban szeretem most a magányt.

Rita (nyugtalanul fel, alá jár): S egy helyben ülne — mozdulatlanul.

Almers: Hiszen nem mulasztok vele semmit.

Rita: Én nem találom helyemet sehol — legkevésbé itt a víz mellett.

Almers: Éppen itt a víz mellett.

Rita (Borgheimhez): Ugy-e, ő is jöjjön föl velünk?

Borgheim: Gondolom, jobb lenne feljönnie.

Almers: Nem, nem, — hagyjatok itt magamra.

Rita: Akkor én is nálad maradok, Alfréd.

Almers: Miattam —, maradj Asta.

Asta (halkan Borgheimhoz): Hagyjuk őket magukra.

Borgheim (megértő pillantással): Menjünk Asta nagysád a parton fel s alá, a legeslegutolsó sétára.

Asta: Jöjjön, járkáljunk egy kicsit.

(Asta, Borgheim a hajószin felé mennek, Almers fel, alá járkál, végre az előtérben leül egy köre a fa alá)

Rita (hozzá közeledik, összetett kézzel): Meg tudod érteni, föl tudod fogni Alfréd, azt a csapást, hogy Eyolfot elvesztettük?

Almers (maga elé bámul): Már meg kell ezt a gondolatot szoknunk.

Rita: Én nem tudom, nem tudom megszokni. S az a rettentő látvány, amelyet egész életemben szemem előtt fogok látni mindig!

Almers (feltekint): Milyen látvány? Mit láttál?

Rita: Magam nem láttam, de mástól hallottam. Ó —!

Almers: Mondd el hát.

Rita: Borgheimmal lementem a kikötőbe —

Almers: Mit kerestél ott?

Rita: A fiukat kikérdeztem, hogyan történt minden —

Almers: Hiszen azt már tudjuk.

Rita: Megtutunk többet is.

Almers: Nos?

Rita: Nem igaz, hogy mindjárt eltűnt.

Almers: Azt csak most mondják.

Rita: Azt mondják, látták lent feküdni az átlátszó viz fenekén —

Almers (kétségbeesve): S nem mentette meg senkisem!

Rita: Bizonyára nem tudták.

Almers: Hiszen tudott uszni mindegyik, aki ott látta! Mit mondanak, mit láttak? Nem szóltak semmit sem?

Rita: De igen. Látták feküdni háttal a fővényen tágranygolt szemmel?

Almers: Nyitott szemmel, s mégis mozdulatlanul?

Rita: Egészen nyugodtan — s akkor jött az áram amely magával sodorta.

Almers: Ez volt az utolsó, amit róla tudnak?

Rita (sirva): Ez, igen!

Almers: S nem tud róla soha senki többet, nem látja szem többé viszont!

Rita (siránkozva): Ejjel-nappal előttem lesz az a kép, hogyan fekszik oda lenn.

Almers: Tágranygolt nagy szemével.

Rita (borzadva): Igen, nyitott nagy szemével — látom, látom magam előtt most is.

Almers: Haragvó tekintettel, Rita?

Rita (elhalványul): Haragvóan —!

Almers: A gonosz ígésző szem nézett föl a mélységből, Rita?

Rita (hátrál): Alfréd Alfréd!

Almers (utána): Felelj — a gonosz gyermek tekintete volt?

Rita (felsikolt): Alfréd!

Almers: Hiszen most beteljesült a kívánságod, Rita!

Rita: Az én kívánságom? Mit kívántam én?

Almers: Hogy Eyolf ne legyen többé!

Rita: Azt sohase kívántam! Hogy köztünk ne álljon, csak ezt az egyet — ezt kívántam én!

Almers: Igen — most már nem áll köztünk.

Rita (maga elé bámul): Talán jobban mint valaha (megrázkódik). Ó az a rettentő látomány!

Almers (bólint): A haragvó gonosz gyermekszem, igen.

Rita (borzadva): Távozz Alfréd, félek tőled! Még sohasem láttalak így!

Almers (keményen): A fájdalom rosszá és türhetelenné teszi az embert. —

Rita (félve, de makacsul): Azt veszem észre.

(Almers az öböl felé megy, Rita leül az asztalhoz.)

Almers: Te sohasem szeretted úgy szívből, igazán. Soha!

Rita (hidegen): Eyolf nem vonzódott hozzám teljesen.

Almers: Mert te nem akartad.

Rita: Tévedsz — én igenis akartam, szerettem volna, — de köztünk állt valaki — kezdettől fogva.

Almers (megfordul): Én, én álltam utban?

Rita: O nem — kezdetben nem.

Almers: Hát ki?

Rita: Nénje.

Almers: Asta?

Rita: Igenis Asta zárta el előlem a szívéhez az utat.

Almers: Hogy tudsz ilyet mondani, Rita?

Rita: Bizonygyal így volt. Asta magához édesgette és füzte, mindjárt a szerencsétlen esés után.

Almers: Ha úgy van, csak szeretetből tette.

Rita (hevesen): Ez az! Én nem akarok senkivel osztozkodni a szereteten!

Almers: Mi ketten egyenlően birhattuk volna őt szeretetben.

Rita (gunnyal): Mi ketten? Te sem szeretted őt úgy bensőn, igazán.

Almers (bámulva): Én sem?

Rita Te sem — téged teljesen lekötött a könyved — az emberi kötelezettségek. —

Almers (nyomatékkal): Ugy van. De éppen ezt, ezt a könyvet áldoztam föl Eglynek.

Rita: De nem szeretetből.

Almers: Hát miért?

Rita: Mert sorvasztott a bizalmatlanság, amelyet magaddal szemben éreztél. Mert kételkedtél benne, hogy hivatott vagy-e, ilyen nagy munkára.

Almers: Észre lehetett ezt venni rajtam?

Rita: Ó igen — idővel. S akkor valami újat kerestél ami betöltse a lényedet — mert én erre már nem voltam elég.

Almers: Ez a változás törvénye, Rita!

Rita: Azért akartad Eglyt csodagyermekké tenni!

Almers: Nem — nem igaz! Boldog embert akar-tam belőle nevelni, semmi mást!

Rita: De nem szeretetből, tekints szívedbe — s ítéld.

Almers: Te kerülsz valamit.

Rita: Te is.

Almers (gondolkodva): Ha így volna — akkor ami gyermekünk sohasem volt a mienk.

Rita: Soha — csak részben birta szeretetünket.

Almers: S most siratjuk s gyászoljuk a vesztét.

Rita (keserűn): Siratni, gyászolni egy idegen gyer-meket: nem csodálatos?

Almers: Ne mondd idegennek!

Rita: A mienk ugysem volt soha — sem a tied, sem az engém, Alfréd.

Almers (kezét tördelve): Most már késő. —

Rita: S olyan vigasztalan körülöttünk minden!

Almers (hirtelen): Mindennek csak te vagy az oka, csak te egyedül.

Rita: Én?

Almers: Igen te! Te okoztad a baját s tetted azzá ami volt. — A te bűnöd, hogy nem menekülhetett ki a vízből.

Rita: Alfréd, — ezzel ne vádolj engem.

Almers: De igen, vádolk! Nem te hagytad őt mint csecsemőt fölügyelet nélkül az asztalon?

Rita: Hiszen oly édesen pihent vánkósán — s olyan mélyen aludt! És nem ígérted, hogy vigyázol reá.

Almers: Ez így volt — (halkabban) de ki csalt magához akkor te, te, te csaltál, csábítva, a szobádba.

Rita (dacosan): Valld meg inkább, hogy mindent elfeledtél kivülem — mindent — a gyermeket is!

Almers (dühvel): Igen elfeledtem a gyermeket is, mindent — a karjaid között.

Rita (magánkivül): Alfred, Alfréd — ez kímélet-lenség, ez aljasság tőled!

Almers (halkan, ökölbe szorított kézzel): Igen ab-ban az órában ítéted halálra kis Eglyt!

Rita (magánkivül): Te is, de te is, ha már így kell lenni!

Almers: Nem bánom — vonj engem is felelő-ségre — ha akarod. Vétkeztünk mindketten azért Egly halála mégis bűnhődés?

Rita: Bűnhődés?

Almers: Igen. Itélkezés fölöttem és fölöttem. Titkos, gyáva megbánással feltünk tőle amíg élt — s nem tudtuk látni azt, amit magával cipel. —

Rita: A mankót!

Almers (gyengébb hangon): Ugy van — s amit most bánatnak és gyásznak nevezünk, nem más, mint lelkifurdalás — Rita — Rita — semmi más.

Rita: S ez minket, úgy érzem a kétségbeesésbe, az örületbe hajt, mert jóvá tenni nem tudjuk soha!

Almers (gyengébb hangon): Ma éjjel Eyolfról álmodtam, mintha a hidon jött volna föl, úgy szaladt mint más gyermek, nem történt hát semmi baja sem. Egyáltalán nem volt semmi baja. A kegyetlen való — álom volt csupán — gondoltam én. S hogyan áldottam és dicsértem érte. —

Rita: Kit áldottál és dicsértél?

Almers: Hiszen mondom, csak álmodtam.

Rita: Azt akiben magad sem hiszel?

Almers: Önkéntelenül jött rám álomban.

Rita: Ó Alfréd — miért tettél kételkedővé!

Almers: Helyesebben tettem volna, ha engedem, hogy üres képzetekkel töltsd el az életedet?

Rita: Rám nézve jobb lett volna. Most lenne támaszom, amelyben bizhatnék, amelyre építhetnék. Így nem tudom, mibe kapaszkodjam.

Almers (élesen nézi): S ha választhatnál — s követhetnéd Eyolfot oda, ahol most van?

Rita: Nos, és?

Almers: Ha tudnád biztosan, hogy ott viszontlátod — megismered — és megérted?

Rita: Nos akkor...

Almers: Mernéd-e az ugrást elkövetni hozzá át? Szabad akarattal lemondani itt mindenről? Bucsut mondani a földi létnek — megtennéd ezt, Rita?

Rita: Most mindjárt?

Almers: Igen még ma. Most e — pillanatban. Felelj, megtennéd?

Rita: Nem tudom, Alfréd. — Azt hiszem nem. Még egy ideig itt nálad maradnék. —

Almers: Az én kedvemért?

Rita: Igen, a te kedvedért.

Almers: De később? Akkor igen —? Felelj!

Rita: Mit feleljek erre? Én sohasem tudnák elhagyni — soha — soha!

Almers: S ha én mennék Eyolf után? S ha teljes biztossággal tudnád, hogy minket ott együtt találsz, utánunk jönnél?

Rita: Igen, örömet! Olyan örömet. De. —

Almers: Nos?

Rita: Nem tudnám megtenni — ezt érzem. Nem, nem. Nem tudnám a menyország összes gyönyörűségéért sem.

Almers: En sem.

Rita: Ugy-e Alfréd, te sem?

Almers: Nem. A mi helyünk, élőké a föld.

Rita: Igen, itt a boldogság — a hogy mi értjük.

Almers: A boldogság — a boldogság. —

Rita: Azt hiszed, mi nem találjuk már meg többet? De tegyük föl —? (Indulattal). Nem, — nem mondhatom ki, még gondolni sem merem!

Almers: De mondd csak ki, Rita!

Rita (vonakodva): Nem kísérelhetnék meg? El tudnánk felejtetni kis Eyolfot?

Almers: Eyolfot elfeledni. —

Rita: A bűnbánást és a haragot felejtetni, gondolom.

Almers: S ezt óhajtanád?

Rita: Ha lehetséges — igen. (Izgatottan) Mert ezt

a helyzetet tovább tűrni nem bírom. Nincs semmi, ami feledtetni tudna?

Almers: Mi lehetne az?

Rita: Menjünk utazni — messzire, idegenek közé.

Almers: Utazni? — Hiszen legjobban az otthonodban érzed magad!

Rita: Nos — ha nyílt házat vezetnénk — vendégeket fogadnánk s keresnénk mindent ami feledtet és kábit?

Almers: Ilyen élet az én izlésemnek nem felel meg. Nem, akkor inkább a munkához fordulok.

Rita (kedvetlenül): Munkához, amely eddig is válaszfal volt közöttünk?

Almers (lassan reá tekintve): Közöttünk ezután mindig kell válaszfalnak lenni.

Rita: Ugyan miért?

Almers: Ki tudja, nem néz-e ránk folyton éjjelnappal két tágra nyílt gyermekszem merő tekintete?

Rita (borzadva): Alfréd, milyen iszonyu gondolat!

Almers: Mint emésztő tűz égett szerelmünk — most ki kell aludnia.

Rita: Kialudnia?

Almers (keményen): Egyikünkben már ki is aludt.

Rita: S ezt szemembe mered mondani?

Almers (gyengédebben): Meghalt, Rita. De azokban az érzelmekben, amelyek a bűnbánásból és bűnrészességből fakadnak, sejtem a föltámadását.

Rita (hevesen): Föltámadásról nem akarok tudni!

Almers: Rita!

Rita: Én már hevesvérű érző lény vagyok — s nem álmatag — ereimben nincs hideg csigavér! (Kézét tördelve.) S rab vagyok, bilincsbe verve egy egész éle-

ten át bűnbánat és kínok között! Oda láncolva ahhoz, aki már nem az enyém — enyém!

Almers: Így kellett ennek végződnie, Rita. —

Rita: Így végződnie — s milyen heves, vággyal telt szerelem volt a kezdete!

Almers: Az én szerelmem nem volt vágyakkal telt — kezdetben sem.

Rita: Mit éreztél eleinte irántam, mondd?

Almers: Megdöbbenést.

Rita: Ezt megértem. S mi kötött mégis hozzám?

Almers: Te oly elragadóan szép voltál, Rita!

Rita: Csak ez — és semmi más?

Almers (vonakodva): Nem — ezenkívül volt más is.

Rita (izgatottan): Sejttem, hogy mi volt az »arany hegyek« mint nevezni szoktad. Igaz ez, Alfréd?

Almers: Igen.

Rita: Hogy tehetted, hogy tehetted ezt, Alfréd?

Almers: Astára gondoltam.

Rita: Ugy, Astára! Eszerint Asta hozott bennünket tulajdonképpen össze?

Almers: Asta nem is sejtette — s ma sem tud semmit róla.

Rita: De mégis Asta volt az. (Gunnyal) De nem — kis Eyolf, a kis Eyolf, hisz tudod Alfréd.

Almers: Eyolf?

Rita: Hisz így nevezted őt azelőtt. Ugy rémlik nekem, hogy elmesélted — egy gyöngéd pillanatban. (Közeledik) Elfelejtetted már azt a mámoros, mennyei pillanatot?

Almers (hátrál, borzadályal): Nem is akarom tudni — nem, nem akarom!

Rita (utána megy): Ez volt az az óra — amelyben a másik kis Eyolfod nyomorékká lett.

Almers (megtörten): A bűnhődés!

Rita (fenyegetően): Ugy van a bűnhődés!

(Asta és Borgheim jönnek. Asta kezében vizililiomok)

Rita (uralkodva magán): Nos Asta, kibeszélgették magatokat?

Asta: Igen — teljesen.

(Leteszi ernyőjét s a virágokat egy székre)

Borgheim: Asta kisasszony eléggé szótlan volt az úton.

Rita: Ugy igazán? Annál kihatóbban tárgyaltunk mi, én és Alfréd, hogy kihat —

Asta: Mit jelentsen ez?

Rita: — Hogy kihat egy egész életre, most jöjjetek föl mind a négyen. Embereket kell magunk köré gyűjteni, mi ketten Alfréddal, nem birkózunk meg vele.

Almers: Menjetek csak előre (hátra fordul). De veled még beszélnem kell Asta.

Rita: Ugy? Jól van, kísérjen vissza, Borgheim.

(Rita és Borgheim fölmennek az ösvényen)

Asta: Alfréd, mi történik itt?

Almers (sötéten): Nem bírom ki itt tovább — semmi más.

Asta: Itt? Ugy gondolod, hogy Ritával?

Almers: Igen. Rita és én nem élhetünk együtt tovább.

Asta (megrázza Almers karját): De Alfréd, ne beszélj ilyen borzasztót!

Almers: Ugy van, ahogyan mondom. Mi csak haragot és rut érzéseket keltünk egymásban.

Asta (fájdalmasan): Soha — sohasem hittem volna ezt!

Almers: Én is csak ma jöttem reá.

Asta: És most, mi a szándékod, Alfréd?

Almers: El innen! Ki ebből a türehtlen állapotból!

Asta: S egyedül állni a világon!

Almers (bólint): Mint azelőtt — igen.

Asta: De te nem vagy arra teremtvé!

Almers Miért nem — nem voltam egyedül azelőtt?

Asta: Azelőtt — igen akkor veled voltam én is.

Almers (meg akarja kezét ragadni): Ugy van. Most is hozzád térek vissza, Asta.

Asta (kikerüli): Hozzám? Nem, nem Alfréd — az lehetetlen!

Almers (szomorun): Hát Borgheim mégis utamban áll?

Asta: Ó nem, — te tévedsz.

Almers: Jól van — akkor hozzád jövök — kedves jó testvér. Hozzád kell visszatérnem, haza, ahol megtisztul, megnemesedik lelkem, ezután a közösség után.

Asta (ingerülten): Alfréd — te igazságtalan vagy Ritához!

Almers: Vétkeztem ellene — de nem ezzel. Gondolj vissza Asta az együtt átélt időre — nem volt az, az első pillanattól fogva az utolsó óráig magasztosan ünnepi?

Asta: Az volt. De a múlt nem éledhet föl újra.

Almers: Azt hiszed, hogy a házasság megrontott teljesen?

Asta (nyugodtan): Azt nem gondolom.

Almers: Nos tehát, folytatjuk régi életünket.

Asta (határozottan): Azt nem tehetjük, Alfréd.

Almers: De igen, mert a testvéri szeretet —

Asta: Nos, mi van vele?

Almers: Az egyetlen viszony, amely változásnak nincsen alávetve.

Asta (megremeg): S ha ez a viszony nem —

Almers: Nem?

Asta: Nem a mi kölcsönös viszonyunk egymáshoz?

Almers (reá bámul): Nem a miénk? Hogyan érted ezt?

Asta: Inkább felvilágosítalak mindjárt.

Almers: Kérlek szépen.

Asta: Anyám levelei — ott a táskában —

Almers: Nos?

Asta: Olvasd el őket — ha eltávoztam.

Almers: Minek?

Asta (küzdve): Mert abból megtudod, hogy —

Almers: Mit?

Asta: Hogy jogtalanul viselem — atyád nevét.

Almers (visszahökken): Asta! Mit mondasz?

Asta: Olvasd a leveleket. Akkor megtudod. S tán megérted s megbocsátasz — anyámnak.

Almers (homlokához kap): Nem tudom fölfogni ésszel, nem tudom megérteni! Asta, tehát te nem vagy a —

Asta: Nem vagy a testvérem, Alfréd.

Almers (daccal): Tehát legyen — de mit változtat az a mi helyzetünkön? Alapjában véve semmit.

Asta (fejét rázza): Mindent megváltoztat, Alfréd. Egymáshoz való viszonyunk nem testvéri.

Almers: Lehet. De éppen olyan szent, mint eddig. S szent marad örökre.

Asta: Elfelejtet, — hogy a változás törvényének van alávetve — mint előbb mondtad?

Almers (kutatón nézi): Azt hiszed, hogy?

Asta (halkan): Egy szót se többet — édes, édes Alfréd! (Felveszi a székről a lijiomokat) Látod ezeket a vizililiomokat?

Almers (bólint): A mélységből nőttek föl a víz színére.

Asta: Hol a tó folyása az öböllel egyesül, ott szedtem őket, Alfréd. Elfogadod?

Almers (átveszi): Köszönöm.

Asta (könnyezve): Olyan, mint egy utolsó Isten hozzád, kis Eyolftól.

Almers: Eyolftól a mélységből, vagy tőled?

Asta (halkan): Mindkettőnkől. (Veszi esernyőjét) Most jőjj Ritához.

(El az ösvényen)

Almers (veszi kalapját): Asta — Eyolf — kis Eyolf!

(Utána el)

HARMADIK FELVONÁS

(Cserjékkel benőtt domb, Almers kertjében. A háttérben meredek lejtő karfával, balról följárat. Kilátás az öbölre. A karfán zászlótartó felhúzóval, zászló nélkül. Előtérben lugas folyondárral és vadszőlővel befuttatva. A lugas előtt pad. Késő nyári est, derült ég, fokozódó alkonyal)

(Asta a padon ül ölbe tett kézzel, kabát és kalappal a fején, napernyője mellette, szíjjon utitáska a vállán. Borgheim balról megjelenik, utitáska a vállán, kezében összegöngyölt zászló)

Borgheim (észreveszi Astát): Tehát itt fönt tartózkodik?

Asta: Itt ülök s utoljára nézem a tájat.

Borgheim: Akkor helyes volt, hogy én is feljöttem ide.

Asta: Engem keresett?

Borgheim: Igen — bucsuzni akartam — egyelőre. Remélem nem örökre, nem örökre.

Asta (halvány mosollyal): Hallja — ön aztán ki-tartó!

Borgheim: Az uttörőnek ez a hivatása.

Asta: Láta Alfrédot? Vagy Ritát?

Borgheim: Mind a kettőt.

Asta: Együtt?

Borgheim: Nem — külön.

Asta: Mit akar a zászlóval?

Borgheim: Rita asszony kért, hogy huzzam föl.

Asta: Most? Fölhuzni?

Borgheim: Csak félárbocra. Éjjel-nappal lobogjon.

Asta: Szegény Rita! És a szegény Alfréd!

Borgheim (a zászlóval foglalkozva): S ön itt tudja hagyni őket? Látom, már utrakész — ezért bátor-kodom ezt a kérdést föltenni.

Asta: Mennem kell.

Borgheim: Az más — ha kell —

Asta: Ön is utazik az éjjel?

Borgheim: Igen, okvetlenül. A vonattal utazom, Ön is?

Asta: Én a hajóval.

Borgheim (titkon nézi): Tehát mindegyikünk a maga útján?

Asta: Igen.

(Asta nézi, míg a zászlót kitízi Borgheim, ki, amikor készen van, Astához lép)

Borgheim: Asta nagysád — ön nem hiszi, mennyire bánkódom, és gyászolok kis Egolf miatt.

Asta: Meg vagyok győződve róla.

Borgheim: S ez olyan nyomasztó érzés! A gyász alapján véve nem egyezik természetemmel.

Asta: Majd elmúlik idővel — mint minden fájdalom —

Borgheim: Minden — azt hiszi?

Asta: Mint a zivatar. Ha majd messze távol lesz, akkor —

Borgheim: Annak már mérhetetlen távolságnak kellene lenni.

Asta: És ott új ut építésével van elfoglalva.

Borgheim: De nincsen senkim, aki segítene.

Asta: Majd akad az is.

Borgheim: Senkim — senkim, akivel örömet megoszthatnám. Mert többnyire csak örömről lenne szó.

Asta: Nem fáradtságról és küzködésről?

Borgheim: Azt magam is elbirom.

Asta: De az örömet már meg kell osztani — gondolja ön?

Borgheim: Hogyan lenne másképpen az öröm, boldogság is?

Asta: Lehet, hogy igaza van.

Borgheim: Hiszen egy ideig csak magában hordhatja az ember a csendes örömeit — de végre lehetlenné válik. Nem, az örömhöz ketten kellene.

Asta: Mindig csak ketten — soha sem többen, nagyobb társaságban?

Borgheim: Látja, az már nem az igazi, Asta — nem tudja magát rászánni, hogy az élet örömeit, küzködését valakivel megosztaná, — de csak egyedül?

Asta: Már megkíséréltem — egyszer, ezelőtt.

Borgheim: Ön?

Asta: Igen, amikor én és testvérem, Alfréd, együtt voltunk.

Borgheim: Ah, testvérével, az egészen más! Ez az élet csak nyugalmat adhat — de boldogságot soha.

Asta: Dicső, szép idő volt mégis.

Borgheim: No lássa — már azt is dicsőnek mondja. Milyen lett volna, ha nem a testvére lenne!

Asta: Akkor nem lettünk volna együtt. Én akkor még gyermek voltam — s ő is.

Borgheim (kis szünet múlva): S igazán olyan szép volt ez az idő?

Asta: Az volt — valóban az.

Borgheim: S volt igazán az életében akkor öröm és boldogság?

Asta: Ó de mennyi, milyen tömérdek!

Borgheim: Beszéljen róla, Asta.

Asta: Tulajdonképpen csak apró örömek.

Borgheim: Például — nos?

Asta: Például, amikor levizsgázott, vagy első állását foglalta el. Vagy amikor kész munkáját olvasta föl s amely aztán egy folyóiratban megjelent.

Borgheim: Nos, el tudom képzelni, milyen nyugodt, megelégedett élet lehetett: Testvérek, akik megosztják örömeiket. De nem értem, hogyan tudott fivére megválni öntől, Asta!

Asta (izgatottan): Alfréd megnősült.

Borgheim: Ez keserves lehetett önnek, ugy-e bár?

Asta: Eleinte igen, mintha egy csapásra elvesztettem volna.

Borgheim: Nos, szerencsére nem következett be.

Asta: Nem.

Borgheim: Mégis, hogy ezt megtudta tenni! Megnősülni akkor, amikor kegyed volt az oldala mellett.

Asta (maga elé néz): Ő a változás törvénye alatt áll, gondolom.

Borgheim: A változás törvénye?

Asta: Alfréd nevezi így.

Borgheim: Az ostoba törvény lehet! Abban a törvényben nem hiszek — abszolút nem!

Asta (felkel): Idővel ön is oda jut s hisz még benne.

Borgheim: Soha életemben! De hallgasson meg, Asta — legyen okos az egyszer, ebben az egy dologban.

Asta: Nem, nem, hagyja már abba.

Borgheim: Mégis, Asta — lehetetlen olyan könnyen lemondanom önről. A fivérének minden megvan most, amit kíván. Megelégedetten él ön nélkül is. Ön nem hiányzik neki s egy esemény ugys megváltoztatta az ön helyzetét ebben a házban.

Asta (összerezzen): Hogy érti ezt?

Borgheim: A gyermek halálát — mi mást értenék?

Asta (önuralommal): Kis Eyolf nincs többé — ez igaz.

Borgheim: Mi dolga van önnek még itt? Szegény gyermekről már nem gondoskodhatik. Nincsenek kötelességei, céljai, semmilyen irányban sem.

Asta: Kérem Borgheim — ne erőszakolja úgy a dolgot!

Borgheim: De igen. Nem volna helyén az eszem, ha nem követnék el minden lehetőt. Néhány nap múlva elhagyom a várost s ott nem is találkozhatunk már talán. Talán hosszú ideig nem fogom látni, s ki tudja, mi történik addig?

Asta: Mégis fél tehát a változás törvényétől?

Borgheim: Legkevésbé sem. (Keserűen nevet) S mi is változhatna önnél? Én teljesen közönyt vagyok önnek, úgy látom.

Asta: Tudja jól, hogy nem úgy van.

Borgheim: Legalább közönyösebb, mint szeretném. Szent Isten, Asta — fordított világban élünk. Talán a ma és holnap mögött leselkedik egész életboldogságunk, s vár reánk. S mi elmegyünk mellette. Nem bánjuk még meg ezt, Asta?

Asta: Azt nem tudom. S mégis le kell mondanunk minden szép kilátásról.

Borgheim: Tehát magam építhetem utaimat?

Asta: O csak mehetnék önnel! Fáradtságát megkönnyíteni, örömeiben osztozkodni —

Borgheim: Ha tehetné — kész volna rá?

Asta: Akkor igen.

Borgheim: S nem teheti?

Asta: Megelégednék, ha félig birhatna?

Borgheim: Nem. Azt kívánom, legyen egészen az enyém!

Asta: Akkor nem tehetem.

Borgheim: Tehát Isten önnel, Asta kisasszony.

(Borgheim menni akar, Almers megjelenik. Borgheim marad)

Almers: Rita a lugasban van?

Borgheim: Nem, Asta kisasszony van benn egyedül.

(Almers közelebb jó)

Asta (eléje megy): Erte menjek, keressem? Mondjam neki, hogy jöjjön ide?

Almers: Nem, nem, — hagyd csak. (Borgheimhez) Ön tüzte ki a lobogót?

Borgheim: Rita asszony parancsára, azért jöttem ide föl.

Almers: S ma éjjel utazik ön?

Borgheim: Igen, ma komolyan hozzálátok.

Almers: Utitársról, azt gondolom, gondoskodott.

(Astára néz)

Borgheim: Egyedül utazom.

Almers (meghökken): Egyedül?

Borgheim: Egészen egyedül.

Almers: Ugy — ugy?

Borgheim: S egyedül is maradok.

Almers: Irtózat az egyedüllét — borzadok tőle.

Asta: De Alfréd — te nem vagy egyedül.

Almers: Abban is lehet borzasztó, Asta.

Asta: Ne beszélj így — üzd el az ilyen gondolatokat.

Almers (nem hallgat rá): Tehát, ha nem utazol vele —? Ha nem köt semmi sem? Miért nem maradsz nálam — és Ritánál?

Asta: Nem tudok. Be kell mennem a városba.

Almers: De csak a városba, Asta! Hallod?

Asta: Igen.

Almers: S ígéred, hogy visszajössz?

Asta: Azt nem ígérhetem — egyelőre nem ígérhetem.

Almers: Jól van — amint akarsz. Tehát a városban látjuk egymást.

Asta (kérve): De édes Alfréd, neked most Ritánál a helyed, itthon!

Almers (Borgheimhez): Talán jobb is, ha még nincs önnek utitársa.

Borgheim (kellemetlenül érintve): Hogy mondhat ilyet?

Almers: Nem tudhatja, kit hoz a sors elébe — később — az uton —

Asta (önkéntelenül): De Alfréd!

Almers: Az igazi utitársat — amikor már késő — késő!

Asta: Alfréd, Alfréd!

Borgheim (figyeli mindkettőt): Mit jelent ez? Nem értem.

(Rita megjelenik a háttérben)

Rita (panaszosan): Miért hagytak egészen magamra?

Asta (eléje megy): Hiszen te kívántad, magad akartál maradni.

Rita: Igen, de sötétedik — s most már nem merek. Ugy rémlík, mintha panaszos, nagy, nyílt gyermekszemek néznének rám.

Asta (részvétellel): S ha úgy volna, Rita? Azoktól a szemektől nem kell félned.

Rita: Hogy beszélhetsz így: nem félni?

Almers: Asta, könyörgöm, mindenre kérek, maradj itt Ritánál!

Rita: Igen és Alfrédnél is — maradj — maradj itt, Asta!

Asta (küzdve): Olyan szívesen maradnék —

Rita: Hát maradj. Mert Alfréd és én nem tudjuk a veszteséget, a gyászt egyedül elviselni.

Almers (sötéten) Mondd inkább a kint, a megbánást.

Rita: Nevezd akárhogyan, mi nem bírjuk el ketten. Édes Astám, könyörgöm, maradj itt, segíts rajtunk! Légy Egolf helyett —

Asta: Egolf helyett?

Rita: Nemde, szabad Alfréd?

Almers: Ha akar és tud —

Rita: Te őt azelőtt kis Egolfodnak nevezted. (Megfogja Asta kezét) Légy te ezentúl a mi Egolfunk, Asta, — Egolf, mint azelőtt.

Almers: Maradj — oszd meg az életet velünk, Asta. Ritával és velem. Velem — testvéreddel.

Asta (határozottan elhuzza kezét): Nem, nem tehetem. Borgheim, mikor indul a hajó?

Borgheim: Azonnal.

Asta: Akkor gyorsan, a fedélzetre — el akar kísérni?

Borgheim (örömmel): Hogy akarom-e? Igen, ezer örömmel.

Asta: Tehát jöjjön velem.

Rita (vontatottan): Ah, úgy. Akkor már nem maradhatok veled, belátom.

Asta: Rita, köszönöm minden jószágodat! (Almershez) Isten veled — élj boldogul — Isten veled!

Almers (halkan, feszülten): Mi ez Asta? Ez olyan, mintha menekülés lenne!

Asta (csendes félelemmel): Igen Alfréd — ez menekülés.

Almers: Menekülés — előlem!

Asta (sugva): Menekülés előled — s magam elől.

Almers (visszahökken): Ah —!

(Asta elsiet a háttérben le a lejtőn. Borgheim kalapjával int bucsut s követi. Rita a lugashoz támaszkodik, Almers nagy izgatottsággal jár fel s alá a korláthoz megy s kibámul. Szünet.)

Almers (küzködve): Itt a hajó nézd Rita.

Rita: Nem merek oda nézni.

Almers: Nem mersz?

Rita: Nem, mert szeme van, egy vörös és egy zöld. Nagy fénylő szeme.

Almers: De azok a lámpásai.

Rita: Ezentul én szemnek fogom látni. Ki bámulnak a sötétségből — be a sötétségbe.

Almers: Most kiköt a hajó.

Rita: Hol kötött ki, ma?

Almers: Mint rendesen a hidnál.

Rita (főlemelkedik): Hogyan köthet ott ki?

Almers: Ott kell kikötnie.

Rita: De hiszen Eyolf van ott — hogy köthetnek ott ki?

Almers: Az élet irgalmatlan, Rita.

Rita: S az emberek szívtelenek — nem néznek semmire — sem az élőkre, sem a holtakra.

Almers: Ugy van. Az élet tovább zajlik a maga útján mintha mi sem történt volna!

Rita: Hiszen nem is történt semmi — másoknak. Csak kettőnket sujtott.

Almers (megújuló fájdalommal): Igen, Rita — mi nek szülted őt fájdalommal és kinokban, ha eltűnt közülünk nyomtalanul?

Rita: Csak a mankóját halászták ki.

Almers (indulattal): Hallgass! Ne halljam már többé ezt a szót!

Rita (panaszol): Nem tudom elviselni azt a gonolatot, hogy elvesztettük őt.

Almers (hidegen, keserűn): Nagyon jól érezted magadat félnapokon át, amíg élt — rá sem néztél.

Rita: Mert tudtam, hogy láthatom amikor kívánom.

Almers: Így fecséreltük el a rövid időt, amíg kis Eyolf a mienk volt.

Rita: Hallod, Alfréd, megint harangoznak.

Almers: Csak a hajó — mindjárt indul.

Rita: Nem azt a harangszót értem én. Egész nap zug a fülemben — most megint megkondult.

Almers (hozzálép): Tévedsz, Rita.

Rita: Nem. — Hallom határozottan. Ugy hangzik, mint a lélek harang. Lassan-lassan mindig azt a szót mondja...

Almers: Milyen szót?

Rita (fejével taktust üt): »Itt uszik a — man-kó, itt u-szik-a man-kó«. Ő ezt neked is kell hallanod?

Almers: Én nem hallok semmit — nincs is mit hallani!

Rita: Bármit mondasz — úgy van. Tisztán hallok a hangokat.

Almers: Most vannak a fedélzeten. A hajó a város felé indul.

Rita: Hogy te nem hallod! Itt u-szik-a-man-kó, itt u-szik-a —

Almers (hozzá közeledik): Ne hallgass mindig arra, ami nem is hallatszik! Asta és Borgheim a fedélzeten vannak azt mondtam — már uton — Asta már nincsen itt.

Rita (félve néz rá): Ugy-e, akkor te sem leszel már sokáig itt?

Almers (gyorsan): Mit akarsz ezzel, mondani?

Rita: Hogy követed a nővéredet.

Almers: Szólt valamit, Asta?

Rita: Nem magad montad, hogy csak Astáért való gondoskodás hozott össze bennünket.

Almers: Igen. De te meghódítottál együttlétünk idején.

Rita: Ó már nem vagyok a szemedben, olyan elragadóan szép!

Almers: A változás törvénye talán mégis együtt tart bennünket.

Rita: Ó valami változás megy bennem végbe, Érzem nagy fájdalommal.

Almers: Fájdalommal?

Rita: Ez is újjászületés.

Almers: Ugy van. Vagy föltámadás. Almenet egy magasabb lét körébe.

Rita: Igen — de az életboldogság árán.

Almers: A vesztség ott — nyereségnek mondható.

Rita (hevesen): Szó beszéd! Szent Isten hiszen csak emberek vagyunk.

Almers: De egy kevéssé a tengerrel és az éggel rokon.

Rita: Te talán igen — én nem!

Almers: De mégis — talán inkább mint sejtet.

Rita: Mondd, Alfréd — lehetetlen volna a művedet tovább folytatnod?

Almers: Munkámat amelyet mindig gyűlöltem?

Rita: Nagyon szerény lettem. Kész vagyok rá, hogy szeretetedet megosszam a könyveddel.

Almers: Miért?

Rita: Csakhogy a közelemben, mellettem maradj.

Almers: En olyan keveset segíthetek neked, Rita!

Rita: De talán én segíthetek neked?

Almers: A munkában?

Rita: Nem — az életben.

Almers: Ugy sejttem, az élet már nem áll előttem.

Rita: De legalább elviselni a létet, amelynek élet a neve.

Almers: Mindkettőnkre nézve jobb volna — ha elválnánk.

Rita (kutatóan nézi): Hol találnál akkor menedéket? Talán mégis Asta mellett!

Almers: Astánál soha.

Rita: Tehát mégis, hol?

Almers: Odafönt a magányban.

Rita: A hegyek között, gondolod?

Almers: Igen.

Rita: Ezek ábrándok csupán. Ott fönnt nem tudnál élni Alfréd.

Almers: Mégis: Ugy vonzódok oda!

Rita: Mondd miért?

Almers: Úlj ide — s hallgasd, amit mondok.

Rita: Történt veled valami odafönn?

Almers: Igen.

Rita: Miért vagy mindig ilyen zárkózott?

Almers: Úlj ide, hadd beszéljem el.

Rita: Igen — kezd el.

(Leül a padra)

Almers: Egyedül voltam odafönn. A magas hegyek között egy elhagyatott tóhoz értem, amelyen át kellett volna jutnom. Sehol egy ember, egy csónak, így lehetetlen volt az átkelés.

Rita: És — tovább?

Almers: Ekkor találomra egy mellékvölgyön át igyekeztem megkerülni a tavat — hogy utat találjak a hegytetőre, így keresztül-kasul a tó másik oldaláig.

Rita: S bizonyára eltévedtél.

Almers: Igen. Irányt veszítve, mert járt ösvényt nem találtam — egész nap bolyongtam s egész éjszaka — míg végre már kételkedni kezdtem, hogy valaha még emberek közé juthatok.

Rita: Hozzánk sem többé — haza? Ugy-e gondolataid hozzánk siettek Alfréd?

Almers: Nem — azt nem mondhatom.

Rita: Nem-e?

Almers: Nem. — Csodálatos módon, úgy éreztem, hogy messze tüntetek előlem el, te — Egolf és — Asta is.

Rita: S mire gondoltál mégis?

Almers: Nem gondoltam semmire. Tovább vándorogtam előre a hegyszakadékok között s megízleltem a halál nyugalját és édességét.

Rita: Hagyd ezeket a kifejezéseket ilyen rémitő dologknál.

Almers: Én így éreztem, a félelemnek semmi nyoma sem volt bennem. Ugy éreztem, hogy a halál mellettem halad, mint hű utitárs. S oly természetes, egyszerű volt nekem mindez. Családom tagjai nem érnek el sohasem magas életkort. —

Rita: Egy szót se többet Alfréd. Végre mégis csak megmenekedtél!

Almers: Igen egyszerre a tó másik partján voltam a célnál.

Rita: Ez rémes éjszaka lehetett, Alfréd, csak nem akarod megvallani.

Almers: Ezen az éjszakán határoztam el, hogy visszajövök, haza Egolfhoz.

Rita (halkan): Későn.

Almers: Ugy van. S midőn utitársam is megérkezett — s elvitte magával — borzadály fogott el. Borzadtam attól, amitől megválni még sem merünk. Olyan röghöz kötöttek vagyunk, Rita — te éppen úgy, mint én!

Rita (csekély örömmel): Ugy-e! Te is! Eljük tehát együtt az életet, amíg lehet!

Almers: Eljünk — jól van! Anélkül hogy lenne valami ami kitöltené életünket. Minden üres, vigasztalan ahová csak nézek.

Rita (félve): Előbb vagy utóbb elhagysz engem, érzem Alfréd — s látom is rajtad. Te elhagysz engem.

Almers: Az utitárssal, gondolod?

Rita: Nem, rosszabbat sejték. Szabad akarattal hagysz majd el. Mert csak itt — e házban nem találod meg azt, amiért élni tudnál. Ugy-e, így gondolkozol?

Almers (mereven nézi): S ha így gondolkoznék?

(A partról mérges hangok zaja hallik. Almers a korlát-hoz megy)

Rita: Mi az? (Izgatottan) Meglátod — megtalálták.

Almers: Többé soha sem fogják megtalálni.

Rita: Hát mi lehet az?

Almers; Dulakodás mint rendesen.

Rita: A parton?

Almers: Ugy van. Az egész falut le kellene bontani s eltörülni a föld színéről. A férfiak jöttek haza — részegen, mint rendesen. Verik a gyermekeket. Hallod,

hogyan ordítanak a fiuk? Az asszonyok segítségkiáltásait is hallhatod.

Rita: Ne küldjünk senkit a segítségükre?

Almers (keményen): Segítséget? Azoknak? Akik Egolfon nem segítettek? Csak hadd pusztuljanak, ahogyan veszni hagyták Egolfot.

Rita: Ne beszélj így Alfréd! S ne gondolkodj így!

Almers! Nem tudok másképpen. Az egész odát le kellene rombolni.

Rita: S mi lenne ebből a sok szegényből?

Almers: Keressenek más menedékhelyet.

Rita: S a gyermekek?

Almers: Egyre megy — hogy hol pusztulnak el.

Rita (szemrehányón): Ez a keménység csak erőszakolt nálad.

Almers (hevesen): Jogosan leszek ezentúl kemény, sőt kötelességem hogy az legyek.

Rita: Kötelességed?

Almers: Egolf iránt való kötelességem — igen! Ne maradjon megboszulatlanul. Szóval, Rita — bontass le minden kunyhót odalenn — ha én már elmentem.

Rita: Ha már elmentél?

Almers: Legalább lesz foglalkozásod, amivel napjaidat eltöltöd. Erre úgy is szükséged lesz.

Rita: Ugy van, foglalkoznom kell valamivel — de találd el, mit teszek majd, ha már nem leszel itt?

Almers: Nos mit?

Rita (lassu elszántsággal): Ha már nem leszel itt — lemegyek a faluba — összegyűjteni a szegény, elzülött gyermekeket mind s magamhoz veszem őket. — A nevetlen suhancokat mind.

Almers: S mit csinálsz velők?

Rita: Magamévá fogadom őket.

Almers: Te?

Rita: Igen én! Attól a naptól fogva, amelyen elhagysz, éljenek itt egytől-egyig, mintha gyermekeim lennének.

Almers: Kis Egolf helyett?

Rita: Igen, kis Egolf helyett. Lakjanak a szobájában — tanuljanak könyveiből — fölváltva foglalják el helyét az asztalnál.

Almers: Hiszen ez örület! Hiszen a világon senki sem alkalmatlanabb az ilyen föladatra mint te!

Rita: Megtanulok alkalmazkodni — önmagamot nevelni — és gyakorolni.

Almers: Ha komolyan mondod ezt, akkor veled változás történt?

Rita: Történt Alfréd. S ez a te műved. Te üres pusztaságot teremtetél a lelkemben — én megkísértem azt betölteni. Olyan valamivel, ami szeretettel rokon.

Almers (egy ideig gondolkodva áll. Reá néz): Alapjában véve eddig nem sokat tettünk azokért a szegényekért, Rita.

Rita: Nem tettünk értük semmit.

Almers: Nem is gondoltunk rájuk.

Rita: Soha sem éreztünk szánalmat irántuk.

Almers: Pedig az »arany hegyek« birtokában voltunk.

Rita: Kezeink csukva voltak előttük — éppen úgy, mint szívünk.

Almers (bólint): Így érthető — hogy nem kockáztatták életüket Egolf megmentésére.

Rita (halkan): Mondd Alfréd — bizonyos vagy benne, hogy mi megtettük volna?

Almers (nyugtalanul): Ebben ne kételkedj, Rita.

Rita: Te — mi is csak gyarló emberek vagyunk.

Almers: Mit akarsz tenni továbbonképpen a gyermekekért?

Rita: Először megkísérlem, hogy enyhítem és emberibbé tegyem a helyzetöket.

Almers: Ha az sikerül neked — akkor kis Eyolf nem született hiába.

Rita: És nem hiába vesztettük el.

Almers (erősen rá néz): De azzal légy tisztában, cselekedeted rugója nem a szeretet.

Rita: Eltaláltad. Legalább most még nem az.

Almers: Mi tehát az ok?

Rita (kitérőleg): Annyszor hallottalak Ástával az emberi kötelességekről beszélni. —

Almers: Arról a gyűlölt könyvről.

Rita: Még most is gyűlölöm. De figyelmesen hallgattam fejtegetéseidet — s most magam teszek kísérletet a magam módja szerint.

Almers (fejét rázza): Ez a befejezetlen könyv miatt?

Rita: Még más okom is van ezenkívül.

Almers: Mi az?

Rita (bus mosollyal): Kedveskedni akarok, a nagy nyitott, gyermekszemeknek.

Almers: Ebben talán én is segíthetnék neked, Rita?

Rita: Ha akarnád?

Almers: Igen — ha erőm lesz hozzá.

Rita: De hiszen akkor itt kell maradnod, Alfréd.

Almers: Kiséreljük meg — sikerül-e?

Rita (alig hallhatóan): Kiséreljük meg. (Mindketten hallgatnak, Almers a zászlótartóhoz megy, magasra huzza a zászlót, Rita csendesen nézi):

Almers (közeledik): Kemény munkanapok várnak ránk, Rita.

Rita: Meglásd, néha-néha ünnepi kedv váltja majd fel a küzdést. —

Almers: Talán érezzük körülöttünk a szellemek látogatását. —

Rita: A szellemekét?

Almers: Igen — tán körülöttünk lesznek azok a kiket elvesztettünk.

Rita: Ami kis Eyolfunk — s a te nagy Eyolfod.

Almers: Lehet — tán az élet utjain — egy-egy fénysugár tőlük hozzánk hatol.

Rita: S hová tekintsünk Alfréd?

Almers: Föl a magasba.

Rita: Igen, a magasba.

Almers: A magasba — föl a csillagokhoz — a nagy csöndesség felé!

Rita: Köszönöm! (Kézét nyújtja.)

A MODERN KÖNYVTÁR EDDIG MEGJELENT SZÁMAI

- 58—59. **Marguerite Audoux**: Marie Claire. (Regény) Kémeri Erzsébet fordítása 60 f.
60. **Révész Béla**: A lánya mögött (Elbeszélések) 40 f.
61. **Kunfi Zsigmond**: A másik ut (Tanulmányok a szocializmus köréből) 40 f.
- 62—64. **Szabó Ervin**: A tőke és a munka harca (Korunk Mozgatói III.) 80 f.
65. **Semlyő Zoltán**: Az átkozott költő (Magyar Költők IV.) (II. K.) 40 f.
- 66—67. **Alice Hegan Rice**: A bagdadi völgy (Szinmű) Cholnoky Viktor fordítása 60 f.
68. **Wied**: Circus mundi (Elbeszélések) Zoltán Vilmos fordítása 40 f.
69. **Ritók Emma**: Négyen a tűz körül (Elbeszélések) 40 f.
70. **Biró Lajos**: A császár és más férfiak (Elbeszélések) 40 f.
- 71—73. **Méray-Horváth Károly** és a magyar politika (Korunk Mozgatói IV.) 80 f.
74. **Csáth Géza**: Zeneszerző portrék 40 f.
- 75—76. **Biró Lajos**: Szolgák országa (Regény) 60 f.
77. **Nagy Lajos**: Az asszony, a szeretője, meg a férje (Novellák) 40 f.
78. **Símándy Lajos**: Az örök küzdelem (Szinmű) 40 f.
- 79—81. **Tolstoj**: A Kreutzer-szonáta (Regény) Somogyi Ede fordítása 80 f.
- 82—83. **Tolstoj**: Az élő holttest (Szinmű) Pásztor Árpád fordítása 60 f.
84. **Schnitzler**: Eleven órák. (Két szinmű) Harmos Ilona fordítása. 40 f.
- 85—88. **Neményi Bertalan**: A magyar nép állapota és az amerikai kivándorlás. (Korunk Mozgatói V.) 1. kor.
- 89—90. **Anatole France**: Epikuros kertje. Helvéth Géza fordítása 60 f.
- 91—92. **Balzac**: Alarcos szerelem (Regény) Zoltán Vilmos fordítása 60 f.
93. **Hauptmann**: Elga (Szinmű) Németh Andor fordítása 40 f.
94. **A'ba Nevis** új versei: Egy szerelmes lány könyvéből (Magyar Költők V.) 40 f.
- 95—97. **Kosztolányi Dezső**: Bolondok. (Elbeszélések) 80 f.
- 98—99. **Maeterlinck**: Aglavaine és Sélysette (Szinmű) Bárdos Artur fordítása 60 f.
100. **Romain Rolland**: Beethoven élete (Nagy Emberek I.) Mikes Lajos fordítása 40 f.
101. **Papini**: Válogatott elbeszélései. Zambra Alajos fordítása 40 f.
- 102—103. **Strindberg**: Pajtások: (Szinmű) Harmos Ilona fordítása 60 f.
- 104—105. **Szilágyi Géza**: Könyvek és emberek (Tanulmányok) 60 f.
106. **Ostwald**: A tudomány. Kelen Ferenc fordítása (Korunk Mozgatói VI.) 40 f.
107. **Gellért Oszkár**: Gyűjtemény Verseiből (Magyar Költők VI.) 40 f.
- 108—112. **Karinthy Frigyes**: Igy írtok ti. (Major H. és Dezső A. rajzaival) (III. K.) 1. kor. 20 f.
- 113—115. **Capus**: A nyilsebzette madár (Szinmű) Adorján Andor fordítása 80 f.
- 116—117. **Bang**: Élet és halál. Telekes Béla fordítása 60 f.
118. **Kanizsa Ferencz**: Büntársak (Elbeszélések) 40 f.
- 119—120. **Gauguin**: Noa-Noa. Máthényi György fordítása 60 f.
121. **Courteline**: Boubouroche és négy kis bolondság. Kosztolányi Dezső ford. 40 f.
122. **Szemere György**: A siralomházban (Szinmű) 40 f.
- 123—125. **Haraszti Gyula dr.**: Arany János (Nagy Emberek II.) 80 f.
126. **Csécsey Imre**: Az élet felé (Elbeszélések) 40 f.

A MODERN KÖNYVTÁR

EDDIG MEGJELENT SZÁMAI

127. Belchard Piroška: Az Életen kívül (Magyar Költők VII.) 40 f.
128. Haraszti Gyula dr.: Madách Imre (Nagy Emberek III.) 40 f.
- 129—131. Földes Imre: Nincs tovább (Szinmű) 80 f.
- 132—133. Csáth Géza: Schmith mézeskalácsos. (Elbeszélések) 6 f.
- 134—135. Nansen: Mária (A szerelem könyve) Roboz Andorné fordítása 60 f.
- 136—137. Ifj. Hegedüs Sándor: A kalandor (Szinmű) 60 f.
- 138—139. Shaw: A sors embere (Szinmű) Hevesi Sándor fordítása 60 f.
140. Shaw: Blanco Posnet árultatása. (Szinmű) Hevesi Sándor fordítása 40 f.
- 141—142. Nansen: Boldog házasság. (Regény) Kosztolányi Dezső fordítása 60 f.
- 143—149. Schiller Ottó: Bevezetés a biológiai esztétikába. 1. kor. 60 f.
150. Peterdi Andor: A pacsirta énekel. (Magyar költők VIII.) 40 f.
151. Goldziher Ignác: Az iszlám újabb alakulása 40 f.
152. Pathelin mester. (Bohózat a XV. századból) Szerzője ismeretlen. Régi Irók I.) Fordította és szinpadra átdolgozta: Hevesi Sándor. 40 f.
- 153—155. Ibsen: Hedda Gabler (Szinmű) (Teljes Magyar Ibsen II.) Telekes B. ford. 80 f.
- 156—157. Schnitzler: Kődös lelkek (Elbeszélések) Roboz Andorné ford. 60 f.
- 158—159. Heine: Atta Troll. (Nyáréji álom) (Idegen Költők II.) Karinthy F. ford. 60 f.
160. Anatole France: Történet egy szerencsés emberről, aki néma asszonyt vett feleségül (Bohózat) — Egyébb novellák. Adorján Andor fordítása 40 f.
- 161—163. Calderon: Urnó és komorna (Szinmű) (Régi Irók II.) Kosztolányi D. ford. 80 f.
- 164—166. Kormányzóságom története (Utópia) Braun Róbert fordítása 80 f.
167. Strindberg: Julia kisasszony (Szinmű) Bálint Lajos ford. 40 f.
168. Thomas Mann: Tristan (Regény) Kosztolányi Dezső fordítása 40 f.
169. Bán Ferenc: A tizenkettedik (Elbeszélések) 40 f.
- 170—173. Knut Hansun: Pán (Regény) Bán Ferenc fordítása 100 f.
174. Lengyel Géza: A csodatévő könyv. (Elbeszélések) 40 f.
- 175—177. Szilágyi Géza: Versek. 60 f.
- 178—179. Anatole France: Crainquebille (Szinmű) Franyó Zoltán és Révész Andor fordítása 40 f.
180. Max Burkhardt: Clo méltósága (Szinmű) Adorján Andor fordítása 20 f.
181. Hofmannsthal: A balga és a halál. (Szinmű) Somlyó Zoltán fordítása 20 f.
182. Karinthy Frigyes: Ballada a néma férfiakról. (Elbeszélések) 20 f.
183. Bíró Lajos: A jövő országútján. (Elbeszélések) 20 f.
- 184—186. Szomory Emil: Komédia. (Elbeszélések) 60 f.
- 187—188. Berde Mária: Versek. 40 f.
189. Lőrincz György: Dejanira és más novellák. 20 f.
- 190—191. Szederkényi Anna: A csodálatos sziget. (Elbeszélések) 40 f.
- 192—193. Schnitzler: A pásztorfurulya (Elbeszélés) Telekes Béla fordítása. 40 f.
- 194—196. Ibsen: Kis Eyolf. (Szinmű) Coullemon Edith grófnő fordítása. 60 f.